

А. Р.

„З ОБІЙМІВ В ОБІЙМИ”

Сценки з „червоних днів” 1920 року
в галицькому селі
на дві дії.

ЦІНА 35 ЦЕНТІВ.

З друкарні „Свободи”,
83 Grand St., Jersey City, N. J.
1923.

А. Р.

„З ОБІЙМІВ В ОБІЙМИ“

Сценки з „червоних днів“ 1920 року
на дві дії.

Прийміть дорогий Федоре Івановичу ці сценки від щиро прихильного Вам автора на спомин, як то Ви нам літом памятного 1920 року поневолі „предревкомували“.

ДІЄВІ ОСОБИ:

От. Онуфрій Подільський, парох, вдовець 60 літ.

Оленка, його донька, по гімн. maturі, 20 літ.

От. Гнат Федунік, сотруднік, вдовець, 32 літ.

Павло Маснеький, управ. місцевої школи, 40 літ.

Зоня, його сестра, по учит. maturі, подруга Оленки, 22 літ.

Іван Голодюк, другий місцевий учитель, 28 літ.

Юрко Джигун, парубок, громадський присяжний, вперед пастух у пароха, 26 літ.

Іван Круць, місцевий господар, 55 літ.

Семен Іванович Ільченко, діловод більшовицького обозу, 28 літ.

Фйодот Павлович Міхайлов, казначей більшовицького обозу, 32 літ.

Ісаак Саламонович Фінстербуш, „харчком” більшовицького обозу, 35 літ.

Максим Ішук, 25 літ. } Красноармейці.

Сергей Ломакін, 30 літ. }

Парохова наймичка, 18 літ.

Дмитро Гудима, член „ревкому”, колишній двірський форналь, 40 літ.

Івась Рудик, 18 літ. } Десятські „ревкому”,

Осип Бунік, 18 літ. } сільські хлопці.

Михайло Кальчук, колишній вїйт, господар, 50 літ.

Мотря Щербата, зарібниця, 30 літ.

Василь Михайлишин, „повітпредревком” (начальних повіту), 36 літ.

Більшовицький військовий старшина, 30 літ.

Мошко Лягнер, місцевий обшарник, („дідич”), 50 літ.

Більшовики-красноармейці, селяне.

Після першої дії минуло шість тижнів. Неділя перед-полуднем.

ПЕРША ДІЯ.

(Парохіяльна канцелярія. В головній стіні двері до сіней, над якими висить образ Божої Матери. В правій стіні двері до других кімнат, в лівій вікно. Під вікном стілець, перед ним широкий письменний стіл з порозкиданими паперами й приладами до писання. По середині стола стоїть залізний хрест. Біля стола етажерка з метриками. Навпроти стола під стіною софа, під стінами стільці. На головній стіні праворуч дверей розвішана карта Європи, на якій застромлені шпильки зазначають воєнні позиції. Ліворуч сінних дверей шафа. — Передполудневий час. На софі сидить Оленка Подільська, читає книжку. Входить парох, о. Онуфрій Подільський, в реверенді й колпаку, з сіней. Поклав колпак на шафу, віддуває губи, затирає руки).

Парох: Фу-у-у! Здорово змучився. Трохи за далеко, „не-тим” (парохова привичка в бесіді. — Прим. авт.) той цвинтар на мої старі кости. (Глянув у бік). А, Гельцю, ти тут? Кажі-но дати кави, нетим! Фу-у! (Ходить затирає руки, станув перед картою Європи).

Оленка: (відкладає книжку на бік). Я зараз приладжу сніданок, хайже татко йдуть. (Хоче йти).

Парох: (підходить до софи, бере книжку) Ти що таке читаєш, нетим? (Читає) А! „Рік на Великій Україні”... На Великій Україні, ге, ге, ге, нетим... Деж та Україна? Ба, ще її великою називають. Ей, доню, доню! Таж ця Україна (дує на долоню) фю-у-у! Бере її за руку, веде до карти Європи). О, нетим, нетим, поглянь-ко, де ця Україна. Бачиш ці шпильочки, нетим? Ось куди недавно зайшли побідоносні польські війська, о, бачиш, нетим? Аж до Києва. О, бачиш? Тепер трошки...

Оленка: (висуває руку). Татку опісля покажете. Ходіть на каву!

Парох: Гм,... гм,... Тут мені принеси, бо менше мух, а при каві і газети перегляну й на мапі зазначу. (Шукає по столі). Ов, а деж свіжі газети, нетим?

Оленка: Зараз каву принесу. А газет нема. Післанець вернув з міста з нічим, каже, що почта втікла й усі уряди з міста повтікали.

Парох: Те, те, те... Повтікали... Нехотілося шельмі чекати, нетим, тай вернув бестія без газет.

Оленка: Та ні бо, татку. І Мошко що лиш вернув з міста, дріжджей не купив, бо всі склепи заперті і каже, що з міста все вивтікало.

Парох: Дурні, нетим. Тікають, незнать чого. Військо зробило хвилиний маневр, нетим, щоби большевицьку голоту блище привабити а відтак знищити до нащадку і знов Київ заняти... Маневр, Гельцю! Таж майор ще вчера вечером, як відїздив від нас з квартири, казав, нетим, що такий маневр. А хтож краще знає, чим майор, нетим? (Глипнув на книжку). А ти, синку, не читай таких книжок так явно-славно, до чого це... (Бере книжку в руку). О, в Відні видано, за границею, нетим. О, до чого це. Може там що й на наше польське правительство виписує, о, нетим; ще хто придибає і буде біда. Де ти цього роздобула, нетим?

Оленка: Голодюк мені позичив ще оноді, та, поки ми мали гостей на квартирі, я була книжку спрятала, а тепер, татку,... безпечно. Вони вже, Бог зна, де. А всі кажуть, що більшовиків тільки що не видко.

Парох: Всі кажуть, всі кажуть, нетим... Таж чуеш, що кажу: Хвилиний маневр, нетим, а большевики не дурні переступати кордон. Та їх тутечки порубалиби на капусту, нетим. Таж це, синку, сила, гей! Таж тут війською могутної держави. Цеж Польща, гей, а не якась там Україна. Держава могутня, а за нею така сама могутня Франція, нетим, а далі: Англія, нетим,

Америка, Японія, нетим, Італія і так далі. Книжку таки сховай! (Оленка бере книжку, йде). Ага, ще ось що: Що ти там маєш якісь коншахти з таким Голодюком, нетим? Книжок від нього позичаєш, нетим... А цеж не тобі компанія... Такий собі сільський „професорина”... Деж він, нетим, тобі товариство? Ти собі „гонор” неси!... Нетим...

Оленка: Таж він, татку, дуже порядний чоловік, патріот...

Парох: О, то, то, власне. Патріот!... А ти знаєш, що тепер значить патріот, так, як ти це розумієш? Такий патріот це бунтівник, бо він проти теперішнього правительства. А врешті, я вже сказав, деж це відповідне для тебе товариство? Сільський „кіндер-баламут”! А тиж донька-одиначка совітника митрополитальної консисторії, віцемаршалка ради повітової і прочая і прочая, нетим, якого предки в прямій лінії ще мабуть за короля Баторія сповняли високий „священничеський чин”.

Оленка: (Покрутила головою, пішла).

Парох: (Поглянув на карту Європи, здвиг плечима, ходить по кімнаті). Повтікали, ага, тої самої... Маневр. Це „очивиста” річ. А такі дурні загонисті, як приміром Голодюк, зараз плетуть теє, овеє, нетим... Пхи!... Чому то це молоде таке загонисте та горяче? О, і Гельця, нетим: Була дитина як дитина. — Правда, там у Перемишлі, то їй натовкли головку тою Україною. А тут ще допомогли всілякі Голодюки, ба „велебні” сотрудники, нетим... Ой, не дай Господи, нікому мати сотрудника!... (Входить сотрудник о. Гнат Федунік з часописом в руках).

Сотрудник: Слава Ісусу Христу! Добрий день отцю совітнику! Свіжа газетка! Не зівсім вона така свіжа, ще з понеділка.

Парох: (Бере часопис у руки). Гм, гм, „Chwila”, жидівська шмата, нетим. Вона все бреше, а особливо недолюблює теперішніх порядків, нетим.

Сотрудник: Пише, що польські війська відступили на цілій лінії і евакували всі уряди з наших околиць та що прихід більшовиків неминучий.

Парох: (Усміхається, киває головою). Ну, нічого, нетим. Переглянемо й цю брехливу шматинку. Особливе, (відвертає перший листок часопису) бо й тут має бути звіт генерального штабу. Га, що це, нетим? (Читає). „Наше войска одстонпіли на лінії Збруча”. (Іде до карти, зазначає шпильками). Гей, та бо большевики вже справді на давньому кордоні!...

Сотрудник: І за яку годину-дві будуть у нас. Треба бути приготованим на це. Казав мені Голодюк, що що тільки балакав з якимось польським дезертиром, що польські війська вже всі втікли, а там на границі ще тільки один курінь заслонює відворот армії.

Парох: І, хочби й прийшли, нетим, то не на довго. Це маневр, кажу вам, отче і польська армія десь тутечки недалеко причаїлася, нетим. Та такого дасть їм бобу, що аж ну, нетим! Таж це, нетим, прошу вас, отче Ігнатіє, сила, а за тою силою стоїть ще Франція, Англія, Америка, Італія і так далі...

Олена: (Приносить на підносі сніданок і ставить на столі). Татку, Юрко прийшов, наш давній пастух. Жде в кухні, чогось потрібує до вас. (Обертається до сотрудника) Добрийдень, отче добродію! А я ще книжки не дочитала. Може вечером зможу вам дати. Чудова річ. Аж плакати хочеться, які то колоди кидали під ноги самі свої. Тай не диво, що такі сумні висліди.

Сотрудник: Нічого. В огні золото прібується. Надією жиймо панно Олено! Та, до побачення, мої панство, бо там у церкві ще хрестини ждуть на мене. Незабаром верну. (Іде до сіней, Оленка йде за ним і вертає).

Парох: (Снідає і переглядає часописи). Гельцю, знаєш ти що, синку, нетим? Це очевидно маневр, але... ануж, нетим прийдуть, требаби дещо поспря-

тувати. Бо то майор казав мені, що це дич, нетим. Крадуть, рабують у живі очі... Там, нетим, що вартніще, до того льоху в саді, нетим... Може не знайдуть...

Оленка: Та я, татку, ще вчора, як тільки Поляки з села вибралися, все, що вартніще, поспрятувала. Ще сама зараз переодягнуся за сільську дівчину, всеж може безпечніше... Татку, чи Юрка закликати сюди, чи може татко вийдуть до нього до кухні?

Парох: Чого він ще хоче від мене?... Ага, правда! Ще маю йому дати 100 марків, бо оноді немав дрібних, нетим. Ну, нехай іде, нетим, сюди. (Оленка виходить, парох вчитується в часопис. Входить Юрко Джигун, давній парохів пастух, а тепер громадський присяжний. Стає біля дверей. Тишина. Юрко кашляє, дає знак про себе).

Парох: (Обертається до дверей). А ти за чим нетим?

Юрко: Та тут мені ще „пару грейцарів” належитья.

Парох: И, нетим! „Пару грейцарів”, нетим, належитья! О, який то він пискатий! Коли ти, небоже, говорити навчишся? Ти знаєш, дурню, до кого говориш?

Юрко: (Чіхається в голову). Та чому би не знав? Таж бачу перед собою, до кого говорю.

Парох: Ух, нетим, нетим! Масти Федя медом,... а Федь завжди... нетим! Ух! Гроші бравби, а як ти мені худоби пильнував, нетим? Га? А тамтого тижня не займив „панський” польовий корови, га? І я мусів аж у Мошка випрошувати. Якби ти, небоже, був добре справувався, моєї худоби доглядав, нетим, бувби кавалок хліба їв, а так пішов на громадського наймита... (Добуває зі стола гроші). На, маєш 100 марків, га, що, як, нетим?

Юрко: А мені марків до хрону. Ще як Ляхи були, то можна було за них щось купити, а тепер то й пес

на те лахміття не подивиться. Тепер то ще хиба старі „австрійські” корони щось вартають, а від завтра вже инакші будуть гроші.

Парох: У, у, у! Инакші гроші, нетим, якіж це инакші гроші?

Юрко: Советські рублі, „єгомосьць”! Завтра побачите. „Товариші” привезуть... То мені прийде 70 ринських.

Парох: А як я немаю, нетим?

Юрко: Ей чому не маєте? Є вони, є у вас!... Єгомосьць, я дуже немаю часу.

Парох: (Відчиняє шуфляду, добуває гроші, дає Юркові 140 корон). На, нетим і щезай мені з очей. Такий „зухвалий”, нетим! І, стільки років вчу, вчу, тай нічого не навчив.

Юрко: Та чого ви мене „єгомосьць”, вчили? Або я вас бачив коли коло себе, хиба з буком? Хибань ваші паннунця, спасибі їм, зимою навчили мене читати. (Числить гроші). Є всі. Ну зіставляйте здорові. (Пішов геть).

Парох: (Ходить по кімнаті). Овва, кепсько! Вже й цей „мурга” щось занюхує, нетим... І хто його знає,... може й хлопня в селі тішитися з приходу цих большевиків?... Ай, нагадав я собі. Ще нова реверенда з крилошанськими отличіями в шафі. Ануж зрабують, нетим і не буде в чім при нагоді достойно презентувати чин, яким мене ласкаво відзначено... Гельцю, Гельцю!

Олена: (Вбігає передягнена в сільську одужу). Татко кликали?

Парох: Ай, синку! Мою реверенду з крилошанськими отличіями требаби сховати, нетим, щоби зволоч не збезчестила священничої одужди своїм прикрасовенієм.

Олена: Я вже сховала. (Хоче йти).

Парох: Гельцю-серденько, я щось трошки зачи-

наю лякатися. Ах, та вже передягнулася, нетим. Як міркуеш, як міркуеш, можеби й мені як передягнути-ся, нетим? Як міркуеш, нетим? Га, що, як?

Олена: Алеж, татку, це безпотрібне, таж всякий їм скаже, що ви священник. Мені що инакшого. Я не тому, щоби скритися хотіла, а щоби всякому зараз у вічі не попадати: Ось, мовляв „баришня”, „буржуйка”!. (Входить управитель школи Павло Масненький, лисий, з рудавим вусом).

Масненький: Моє глибоке поважання високопреподобному отцю совітникови і доземний поклін високоповажаній панні Гелені! (Кланяється низенько).

Парох: (Дещо схвильований). А, моє почитеніє, моє почитеніє, нетим! (Подає йому два пальці. Масненький намагається поцілувати пароха в руку, парох недається).

Олена: Гаразд пане директор! (Подає йому руку). А можеби без того високопарного балакання?

Масненький: О, честь, кому честь! Яж мушу дати вислів моїм, гм, гм, почуванням глибокої пошани для дому, гм, гм, до якого маю честь заходжати, щоби обучати його наймолодшу, гм, гм, віточку. А деж мій дороженький школярик Нюнцьо? Можеби ще до обіду вдалося переробити лекцію, бо, гм, гм, гм, після обіду, хто зна, чи не буде гм, гм, за гарячо, гм, гм...

Парох: І ви вже що чули, нетим, нетим? Це правда, що армія відступила і ми наражені на прихід тих дикунів? Сідайте пане, е, е, нетим! Може що чули, розкажете, нетим?

Олена: Піду я, скажу Нюнцеві, щоби ладнався до лекції. Він на веранді пише задачу, то прийдете, пане директоре, на веранду. (Відходить. Масненький стоїть).

Парох: Таж сідайте! Розказуйте, нетим! Ой, ой, ой, що то буде, що то буде?...

Масненький: В прияві достойника нашої святої

церкви не лицює мені, мізерному мирянинові сідати, наколи цей достойник перший не заняв місця... Як високопр. от. сов. зволять сісти, тоді і я за ласкавим дозволом сяду.

Парох: Алеж бо то з вами церемонії, нетим... Хвалиться воно вам, що такі делікатні, нетим, та тепер не пора на це. Ну, я сідаю, сідайтеж і ви! Ну, як же, що чули, нетим. Дуже це страшна дич? Бо кажуть, що ця зволоч, зараз як прийде, кидається на всіх інтелігентів з ножами і вирізує в пень.

Масненький: Трошечки щось в цих балачках правди й є, та не зівсім воно так. Ось приміром до Миронова вони ще вчора прийшли, але нічого страшного тамечки не робили. Патруля перегнала селом сюди-туди; всюди розпитувалися за „памещиком”, і що правда, грозили, що, як знайдуть, дадуть йому бобу...

Парох: Таж граф виїхав, нетим.

Масненький: І щасливо сталося, що пан граф-маршалок зволили ласкаво виїхати, бо... вони, ці червоні, в першій мірі чують якусь дивну, гм, гм,... антипатію до дворів. Та зі злости, що „памещіка” не знайшли, заквартирувалися цілою гурмою до палати й такого там натворили, що гм, гм,... марморчик на марморчику цілим не остався.

Парох: Деж ви про це все розвідали, нетим?

Масненький: Шльомко, фактор пана графа втік сюди до нас і чуда-дива розповідає.

Парох: А про отця декана з Миронова не казав що, нетим?

Масненький: (Встає, кланяється). Високопреподобні отець совітник позволять ласкаво, що я по черзі розповісти зважуся, так сказатиб систематично, як і до кого проявляють більшовики свої, гм, гм, гм,... антипатії і то від найлютішої до найслабшої.

Парох: Ну, розкажіть, нетим, але коротко і нетим, нетим „зв'язло”, бо, нетим, час біжить, а...

Масненький: Головна, що так скажу, основа їхньої програми, гм, гм, гм,... буржуї „долой”!

Парох: А хтож то в них „буржуї”, нетим?

Масненький: Всі! То єсть всі, хто не є робітником, пастухом, наймитом, безземельним хлопом, а поки війна триває, то до цієї категорії причислюють ще своїх вояків-„красноармейців”.

Парох: То ніби й ви „буржуї”, нетим і я, нетим?

Масненький: Прошу зволити ласкаво не перебивати, не нетерпеливитися, зараз прийдемо й до цього.

Парох: Ну, скорше бо, нетим, нетим! (Надслухує). О, чуєте? Нетим, нетим! О, що це так загуркотіло? Га, що, як?

Масненький: Це ніщо... Це на наших полях, звідцілья від Новосілки є ще закопана одна польська батарея й час до часу гупає в напрямі Миронова, а більшовики з відтіля сиплють зі скорострелів на неї. Але й ця батарея незабаром чкурне, бо вже вся армія відступила.

Парох: О,... знов... бебевх!!! Нетим, нетим! О, знов!... А, кулі не досягнуть сюди до нас, нетим?

Масненький: Немаємо чого лякатися, впр. от: совітнику, вониж стріляють від нас, а не до нас.

Парох: Гм, гм, гм... Маневр хвилиний, маневр, нетим! Сила, нетим! Ну, розкажіть далі про цю зволоч. Отже кажете, нетим, що вони, гм, гм, гм... що в них всі порядні люди „буржуї”... „долой” з ними, нетим, га, що, як?!

Масненький: Так, так, впр. от. сов-ку! В першій мірі: панове-дідичі. Цих, як що придибають, ріжуть безпардонно. Відтак те саме роблять з усіма польськими урядовцями й військовими. Та про цих нема що лякатися, вони всі щасливо подалися зазда-

легідь на Захід. Треті з черги всякі двірські офіціанти, польські ксьондзи, а по містах богатири-купці й каменичники. Аж відтак приходить черга на нас. І так: З нашими урядовцями й військовими бувшої України розправляються суворо. Тай вкінці приходить черга, — нігде правди діти, — й на наше духовенство й богатих мужиків, яких вони звать: „куркулями”.

Парох: Скажіть же, пане... нетим, нетим, чи може й моїй священій голові грозить яка небезпека, нетим?

Масненький: Гм, гм, тут питання, що так скажу, дещо скомпліковане. В справі духовенства, як зачуваю, вони здаються на опінію місцевого населення. Як що населення заявиться, що воно й на далі хоче мати в селі священика, то як що заявляться за цим священиком, який був в селі, що він чоловік людяний не надто високих вимогів що до гм, гм, гм... що до церковних требів, то лишаютъ його в супокою, тільки відберуть землю і скажуть людям: коли ви ще такі дурні, (Кланяється кілька разів), дуже перепрошую, сильно перепрошую, прошу ласкавого вибачіння, прошу негніватися, що висловлюся трошки непарламентарно, я не сказавби цього, як що не мусівби, простіть впр. отче сов-ку! — Ні не перейде крізь горло...

Парох: (Нетерпляче). Алеж бо... нетим! Кажіть же раз! Час не стоїть, нетим!

Масненький: Ні, не годен...

Парох: Кажіть бо, нетим! Ну, на все позволяю, все готов вислухати. Ну-бо! Ви спинилися на тім — я вам пригадаю, нетим: „Коли ви ще такі дурні, що”... Ну, нетим: що, що??

Масненький: Га, Бог мені свідком, що вимовлю це плюгаве слово не зі своєї волі... Отже вони... кажуть: Коли ви ще такі дурні, що... гм,... гм... попа... (Ах, прости Господи за це богохульне слово!) по-

трібуєте, то держіть собі його, алеж і самі собі його удержуйте!

Парох: А, Господи! І ми малиби зівсім зістати на ласці і примхах хлопства? Та це вже, нетим, нетим,... смерть!!!

Масненький: Ба, але це ще залежне від цього, чи хлопня не узнасть даного священика, розуміється зі своєї хлопської точки погляду, — (застерігаюся й перед другим, що так скажу, богохульством) — деруном?

Парох: Га, це справді удар страшний! Дерун, нетим, дерун, нетим! А колиж у нього не дерун, нетим? Заберуть „egrectionem”, не дадуть „congruam sustentationem”, нетим, нетим,... А з чогож прожити, чим діточок введукувати, як свій духовний чин достойно репрезентувати на всяких рецепціях, соборчиках, празниках, нетим? Справжне „міра преставленіє”, справжне „антихристове пришествіє”. Ай, ай, ай! (Бігає по кімнаті): Але не заріжуть, нетим?

Масненький: Гм, гм,... можливо, що ні, хоч ручити не можна. Гм, гм, гм... Треба делікатно з ними, впр. от. сов-ку, треба берігтися, на кожне словечко вважати. Я тільки осміляюся дораджувати, впр. отче совітнику!

Парох: (Бігає по кімнаті) Ой, ой, ой, нетим! Ото часів діждалися! А я все своє „упованіє” покладав на могутню польську армію, а вона, ця армія, ось яку штучку виштрихнула, нетим!... Ой, ой, ой! Ой, ой, ой! А ви пане, гм, гм, гм, нетим, якісь бачу відважніші. Я вже просто з глуздів зсуваюся, нетим, а ви собі нічого, нетим. Сидите собі пресупокійно, нетим, гейби нічого, нетим... Га, що, як кажете?... Нічого не кажете, нетим? Гей, пане, пане, гм, гм, нетим, та чому ви їх нішо не лякаєтеся, питаю я вас, нетим? Га, що, як? Ой, Господи! „Помни, е, е, е, нетим, молящогося Тебi протоіерея Онуфрія й усю кротость его!”

Масненький: Ось тут ще смію зважитися доки-

нути одно маленьке пояснення. Певне й мене ляк переймає й поза спиною гейби мурашки проходжуються, та — що так скажу — маю на це один лік і це мене впокоює.

Парох: Маєте лік, маєте, пане, нетим? Ой, скажіть, нстим, який це лік, дайте мені його то може й я впокоївсяби!... Ой, дайте, нетим, то й не знаю, якби вам свою вдячність оказавби, нетим!!!

Масненький: Гм, гм, а дежби я вимагав якої вдяки та від впр. отця сов-ка? Таж я вже стільки зазнав ласкавости від вашого високопреподобія, що й не знаю, коли й як зможу зі свого довгу виплатитися, але... на жаль, у цій справі з превеликим болем серця нічого не можу порадити й цього ліку не можу подати.

Парох: Неможете? Хибань нехочете, нетим?

Масненький: Ай чому нехотівби? Так це неможливо.

Парох: Чому? Чому, нетим?

Масненький: Тому, впр. отче сов-ку, що заходять ось які перешкоди...

Парох: Ну, нетим, нетим?

Масненький: Гм, гм, справа така: Більшовики особлившу, що так скажу, симпатію оказують з усіх інтелігентних дикастерій цій упослідженій доселі наймізернійшій дикастерії народніх учителів і їх одних не переслідують, ба, навряд, опікуються учительством і його найкраще оплачують. (Глядить на годинник). Та я тутечки забалакався, а там Нюнцьо наш найдорожчий вже мабуть нудиться й жде на лекцію. Піду хибань уже до нього. (Хоче йти).

Парох: (Хапає його за руку). Ай, ай, ай, пане, нетим, якжеж я тут сам один лишуся?

Масненький: То прошу зі мною на веранду. В товаристві буде відрадіще, ба й звідтам видко дорогу крізь село, то будемо бачити, як надходитьи муть.

Парох: То добре, нетим, ходім! (Держиться Масненького за руку й обидва йдуть до другої кімнати. З сіней входить Оленка і о. сотруди́ник).

Оленка: Прошу, татко тут, в канцелярії. (Розглядається). Ов, мабуть вийшли. Може на веранді? Балакали тут з Масненьким. Він прийшов на лекцію. Я зараз татка попрошу. (Хоче йти).

Сотруди́ник: Алеж, панно Олено, не трудіться тай не трудіть о. совітника. Я такого якогось важного діла до них немаю. Ось краще побалакаймо тутечки.

Оленка: (Сідає). То прошу, отче, сідайте!

Сотруди́ник: (Сідає). Не такий чорт страшний, як його малюють. Певніські вісти маю з Миронова. До нас прийдуть вже леда хвиля. Польська батарея вже етікла. В Миронові поки що заховуються зівсім прилично. Декана не зачіпали. Закватирувалися до нього й веліли собі дати їсти. На майдані посерід села скликали людей на віча, або, як вони називають, на „мі-тінг | |“, вибрали для села „ревком“, цеб-то таку свою громадську раду, а головою цього „ревкома“ таким гейбн вйтом вибрали одного двірського „форналя“. По селі порозкидали проклямації, ревкомові дали якісь друковані розпорядки, а всі друки виключно в українській мові... Аж якось трохи відрадніще, що вже нема всяких „обвещень“ та „окульників“.

Оленка: (Задумується). Та що з цього, коли це не наше... Гей, чи вернеться ще коли наша справжня українська влада?

Сотруди́ник: В Бозі надія, панно Олено! Та все покищо якось відрадніще.

Оленка: Що це, отче добродію? Так може й ви за ними потягаєте?

Сотруди́ник: Ні, панно Олено, не потягаю я за ними, бо не можу потягати і як щирий Українець, і як християнин і як священник... Але з фактом мусимо погодитися, головою муру не розвалимо. Чи покищо буде краще, чи гірше, та все бодай инакше. Раз: по-

збудемося ляцької кормиги, — по друге: між ними багато, хоч засліплених більшовицькою дурійкою, але наших таки може й щирих людей, — по третє ми тут у Галичині елемєнт о ціле небо культурніший, чим вони, — не дамося закидати шапками, — а по четвєрте: тамєчки, їм за плєчима, як несуть слухи, формуються українські повстанчі загони, то може й рєдєвзі... (Спїває):

„Вернуться ще тїї, Стрїльці Сїчовїї,
Задрожить від них Варшава!”

(Вбїгає переляканий парох, за ним Маснєнький).

Парох: Ай, ай, ай! Що тут за спїви, нетим? В таку страшну годину, нетим?... Отче Ігнатїє, лицюєж це вам?! Тай ще якої піснї гукнули, нетим... Я вже вчєра Гельцю трошки збирав за цю пісню, нетим. Лєдвї майор відїхав, а вона як не гукне її, нетим, на всю хату, нетим!

Струдник: Отче совїтнику, не хвилюйтеся без-потрїбно. Ця пісня з відїздом пана майора і його „хоробрїх” вїйськ перестала бути нецензурною. Це, бачите, так нам з розмови вийшло, що я її гукнув.

Парох: Ай, гарячі голови, нетим... Де ви були так довго о. Ігнатїє, нетим? Ай, ай, ай! А я тут бідний сам один, нетим... Ай, ай, ай! Гєть чисто голову трачу. Ай, ай, ай!... Ой, ой, ой!... Що то буде, нетим? Що то буде?

Маснєнький: То я йду далї продовжати лекцію... Небезпеки нїякої нема... Спївали самї свої. (Поглядає на Оленку з захватом). А може панна Гєлена цікаві прислухуватися нашїй лекції з Нюнчиком коханим?

Оленка: Нї, не цікава.

Маснєнький: (Зїтхнув). Гм, гм, гм... То я відходжу.

Оленка: Не задержуємо. (Маснєнький пішов). Татку, скажїть тому своїому приятєлєві Маснєнь-

кому, щоби не переслідував мене своїми нудкими чемностями й розмовами, бо я його інстинктивно не зношу.

Парох: Ой, ой, ой, що то буде, нетим, що то буде? Ай, Гельцю-синку, ти нерозумно говориш, нетим: „Приятелєві Масненькому”. — Як можна припустити, щоби двох, нетим, так собі далеких, гм, гм, гм, по „общественному”, що так скажу, „положенію” людей, могло, нетим, зі собою приятелювати? Я й Масненький: приятелі, ха, ха, ха! „Очевиста” річ, що це абсурд, нетим. — Мізерний сільський учитель і совітник митрополитальної консисторії? Ет! Наш, гм, гм,... „стосунок” то ось як можнаби „опреділити”: Скрсменський, мізерненький, „но уцтивий” і вдячний чоловік, „hominculus”, розумієш? це Масненький, нетим, а, гм, гм, „благосклонное внимание” і гм, гм... „розположеніє к нему” це я, нетим. Чи ж не „рація”, отче Ігнатіє?

Сотрудник: (Усміхається). Ну, ну, над цим можнаби ще диспутувати. Я трошечки відмінних поглядів. У мене, о. совітнику, не „сословіє”, як ви це нераз називаєте, а людина... Як що людина чесна, патріот, то я з ним приятелюю, хочби був і найнищого „словія”...

Парох: Інший світ, нетим, інший світ... Молоде, гаряче... Таїї не дивно. В вашім „дрєві сродства ascendentium” нема такого довгого і кріпкого „столба священнослужителей а даже шести святителей и ієрархов”, о.: Ангелович, Полянський, Снігурський, двох Сембратовичів і Пелеш!

Сотрудник: Ну так... Мої антенати ось які: батько Іван, хлоп з Волиці, а його батько Петро, мій дід, мав шляхоцький диплом, виписаний нагайкою панцизняного двірського воконома на спині, а від нього в гору всі такі самі шляхтичі.

Парох: Ет! Піду на веранду, бо тут тільки безпорадно іритуюся! (Хоче йти).

Сотрудник: Але, але, о, совітнику! Питали ви мене де я так довго був? Хрестив дитину а відтак ми обидва з дяком поспрятували чаші, євангеліє, срібні хрести й три найкращі фелони до того гробівця під церквою. Нехай там те все лежить від усякого припадку. О, совітник забули об цім нагадати, гаразд, що я собі нагадав.

Парох: Ет, про мене, нетим! А деж мені, об цім пам'ятати, нетим? Як тут така гроза висить над нами! Ой, ой, ой! От добре, що я нагадав Гельці про наші дорогоцінні річі. А як там з церкви що зрабують, то хлопи колись і так нове справлять. Ой, що то буде, нетим, ой, Господи! (Пішов у кімнату).

Оленка: (Зазирає до вікна). І щось нема наших „гостей”.

Сотрудник: Там Голодюк на варті. Дасть знати.. Щира це людина цей Голодюк.

Оленка: Це така їхня вся сім'я. І старий такий і мати і він і...

Сотрудник: (Усміхається). І Семен? Що? Га? Правда, панно Оленко?

Оленка: (Соромливо) ...Ах, що то з ним там діється?

Сотрудник: Голодюк казав мені, що минулого місяця мав лист від брата. Пише, що здоров. А старі як листом тішилися. Добрих синів мають. Потіхи з них діждалися. Іван тут учительное і зі старими живе, а Семен доктором буде...

Оленка: Та я читала цей лист. А й... до мене була там карточка. Ось бачите, отче добродію, яка моя доля? Тільки через Івана час до часу якусь звісточку маю.

Сотрудник: А цеж чому так?

Оленка: Та деж мої татко, нащадок „святителів та ерархів”, дозволили би мені, доньці совітника митрополичої консисторії й віцемаршалка переписува-

тися зі звичайним хлопським сином, ба ще з ізгоем, що не покоровся щасливо пануючій нам владі.

Сотрудник: Ба, якже йому там?

Оленка: Пише, що нічого... Як з частиною галицької армії, дістався на Чехословаччину, то ще торік записався в Празі, на третій рік медицини і вчиться далі й іспити робити буде. Тільки пише, що тужить за рідною землею, за своїми...

Сотрудник: І ще за кимось тужить...

Оленка: ...Ех, коби то як можливим стало!... І по що я вже ось другий рік, як цю матуру здала тай даремне сиджу? Коби мені яким чином та тамтуди вирватися... Записалабися на фільзофію. А колись, колись, як щоби все щасливо склалося, зажилиби обидвоє... Пішлиби на Підкарпаття — він лікарював би, я може дісталаби посаду в якій середній школі... Як тут все пропаде і ми з обіймів в обійми всіляких „братів сердешніх” раз-у-раз переходити будемо, то ще там на Закарпатській Україні зістане нам клопоть свобідніщої рідної землі тай тамечки зможемо стати до помочі бідному „раненому”, як казав пок. Драгоманів, братові, закарпатському Руснакові.

Сотрудник: Не тратьмо надії, панно Олено! Не попадаймо в відчай, в апатію. Гаразд, хто може, нехай іде до „раненого брата”, бо й він помочі потребує, але й тут не закладаймо рук!... Я не повірю ніколи, щоби наш народ ось так тай щез з лиця землі щоб задушився в обіймах всіляких „братчиків”!... Гей!... Тай Божому терпцеві колись та прийде край!... Гей!... Мусить же прийти колись така благодатна днина, що вже не (співає) „... буде Лях проклятий

Батьками орати,

Матерями волочити...” (Задумується).

Вам панно Олено ще всміхається майбутне, виж на провесні життя, а я вже, ... хоч іще не старий, та вже немаю нікого найблищого: „ні дружини вірненької, ні дитинки маленької”... Щож мені, безталанному,

бездітньому вдівцеві зісталось? — (З захопленням):
— З Христом в народ тай для народу!!!

Парох: (Вбігає схвильований) Ай, ай, ай, зноз співи, нетим. Як вам, отче Ігнатіє й тобі, Гельцю може бути весело в таку страшну хвилю?

Сотрудник: Або ж то завжди тільки з веселощів співається?

Парох: Ой, ой, ой! Дяк був на веранді... Каже, нетим, що вже їде якийсь большевицький обоз до нас, вже на наших полях. Йой, йой, йой, що то буде, нетим, що то буде? (Бігає по кімнаті. Входить парохіянин Іван Круць).

Круць: Слава Ісусу Христу!

Сотрудник: Слава на віки!

Оленка: А що там, дядьку, скажете?

Круць: Та я прийшов сказати, що „дитинча” вже в церкві, та щоби єгомосьць потрудилися похоронець відправити.

Парох: (Розсіяно) Похоронець, кажете, нетим? Ай, ай, ай! Ага: Круць, нетим! Ай, ай, ай!

Сотрудник: То я піду, відправляю. (Встає).

Парох: Ай, ай, ай, нетим!... Ви?... Отче Ігнатіє, ви, га, що, як?... Ви?... Ні, я сам піду... Ай, ай, ай! Може чорні гадки трошки розвіються? Га?...

Круць: А щож єгомосьць будуть собі за той похоронець жадати? Що буде належатися?

Парох: Ай, ай, ай! Належатися, кажете, належатися?...

Круць: Єгомосьць звичайно за такий погребець брали 100 марків, а я бідний, немаю більше, йно 60, (кладе на столі), а ось де картка від „вогльондача”.

Парох: Шістьдесять, кажеш, Іване, нетим? Бідний кажеш, нетим, нетим? Ні, нетим! — У тебе Іване, нещастя і пад нами всіми висить нещастя, нетим... Правда, вже йдуть до нас?

Круць: А вже йдуть. Вже на кінці села.

Парох: А не ріжуть людей, нетим, Іване, га, що, як?

Круць: Якось не чути...

Парох: Ай, ай, ай! Ну, то знай Іване, нетим, що й у мене якесь серце є, нетим,... що й я знаю, що це біда, нетим... У тебе нещастя, дитинка вмерла, нетим, і над нами всіми нещастя,... О, о, о, вже йдуть, нетим. Ходімо до церкви... поховаю, нетим, поховаю задурно, нетим. Розумієш, нетим?... Ну, Іване, бери гроші назад, нетим. А деж би я мав сумління брати гроші від бідного чоловіка та в такий страшний день, нетим. Ну, розумієш Іване, який я добрий чоловік, нетим, га, що, як?

Круць: То... „дзінкую” єгомосцеві. (Хоче поцілувати пароха в руку).

Парох: (Ховає руку поза себе). Не треба, Іване, нетим, не треба!... Ходім! (Ідуть оба до дверей).

Круць: (До Оленки) Чогось то наші єгомосць так подобрили?

Оленка: (Опустила голову вниз, соромиться).

Сотрудник: (Силкується не засміятися. З надвору чути гамір. З веранди прибігає Масненький).

Масненький: Ах, деж високопреподобні отець совітник? Більшовиків вже в селі повно. (Глипає на Оленку). Я якраз скінчив лекцію, але мушу йти домів, бо там в школі певне вже їх повно.

Оленка: Татко в церкві похоронець правлять. Добре, бодай, що ви, отче добродію, тут. (До Масненького). Ви підете, а тут самій тепер таки булоби страшно.

Масненький: Панно Гельцю, приказуйте, лишуся, не піду, хай там школа й згорить!

Сотрудник: Алеж безпотрібно, пане директоре, таж я тутечки. Ідїть домів, щоби вам справді в хаті чого не порозтягали. А ви, панно Олено, йдїть до Нюнца на веранду. Візьміть його до кімнати, а двері

від веранди зачинить на ключ. Нехай „гості” тільки сюди йдуть, я їх прийму як слід.

Масенький: (Нахнюпився, виходить до сіней).

Сотрудник: Ха, ха, ха! Ви ще не запримітили, панно Олено, як він горяче закоханий у вас?

Оленка: Ет! Погніваюся, як що так жартуватимете!

Сотрудник: Алеж ні, п. Оленко, не жартую. Оноді признався мені й Голодюкові, ха, ха, ха!

Оленка: А щоби тільки він тай я на світі!... (Хоче йти до другої кімнати. З сіней вбігає Зоня, сестра Масенького).

Зоня: Гнівайся, Оленко, або ні, а я таки тепер не піду звідцилля до школи. Боюся тамечки. Мій братюк прилетів засапаний, мабуть від вас, а там у школі „червоних” хмара.

Сотрудник: І щож, дуже їх брат налякався?

Зоня: Хто він? Виж не знаєте його натури? Він, мовляв, зі всіма „добре”. Ух, аж соромно, що брат! Обступили його, а він регочеться, витається, цілується з ними, наче з рідними братами. Я кричу до нього, дета, ані не слухає. Я ногам дала знати тай до тебе Оленко. Не проженеш?

Оленка: Ось раз сказала! І не пущу від нас, доки не втихомириться. (Входить другий місцевий учитель Іван Голодюк).

Голодюк: Дай Боже здоровля, панно Оленко, здорові були, отче добродію! І ви, товаришко Зоню тутечки? Гаразд!... Славно! Все наша кумпанія! Уф, уф! „Червоні” вже йдуть сюди. Побачив з далеку тай прибіг дати звістку. Аж засапався! Товаришко Зоню, дуже налякалися?

Зоня: А тож. Та тепер вже не боюся... Між своїми...

Голодюк: Поки я живий, не дам кривди вдіяти ні-

кому з нашого товариства, а тим паче (тихіше)... мої зіронеці. (Стискає Зоню за руку).

Оленка: Ха, ха, ха! Залюблені навіть у скрутній годині знайдуть нагоду повурковати...

Зоня: Нє приговорюй, сестричко, не приговорюй! А хто це раз-ураз заглядає на захід сонця, в цю сторону, де лежить „злята Прага”? А? А в тій „злятій Празі” хто там є? Семенко?

Оленка: (Затулює їй губи рукою). Ти!... недобра!... Ну, ходімо, Зоню, до другої кімнати, нехай вони обидва „гостей” забавляють. (Відходять обидві до другої кімнати).

Голодюк: А деж наші отець совітник? Може зі страху перед „червоними” залізли куда під перину?

Сотрудник: (Усміхається). Наші старенькі в церкві. Похоронець правлять... А такі чомусь тепер добрі тай милосерні, що хоч до рани прикладай. Поміркуйте собі. Сам пішов похоронець правити й за похорон не взяв від Круця ані феника. Які то страх має великі очі, ха, ха, ха! Шож? Лишаєтеся тут? Обидва будемо „гостей” витати?

Голодюк: Про мене! Лишуся! І так не маю чого дома пильнувати. Ліжко тай скринчина в ванькирі— ввесь мій маєток. А тамже тато й мама в хаті... То наш „масненький” Масненький стрімголю полетів до своїх маєтків. Я бачив, як біг... А що, сьогодні знов закидав очком на Оленку?

Сотрудник: Ба якже! Хоч не до сміху мені, а годі було не сміятися, як старий лис косився на голубку. Я Оленці сказав, а вона люта...

Голодюк: Немає чого лякатися. Перед зітханнями Масненького хоронить її аристократія отця совітника... Ба, але й мій братюх немає собі що надії робити. (Входить Оленка).

Оленка: Помиляєтеся, товаришу Іване! Як я раз вашому Семенкові поклялася, то хочби які перешкоди, все переможу й слова додержу.

Сотрудник: Панно Оленко, миле нам ваше товариство, але йдіть до Нюнца і Зоні, а нас самих зіставте на прийом гостоньків.

Голодюк: Ах, ще одно забув сказати. Борони Господи, щсби хто з нас, як що матиме яке діло з „червоними”, обізвався до них з титулом: „пане”. До всіх кажеться: „товаришу”. Панно Оленко, прошу й таткові добродієві на це звернути увагу.

Оленка: (Киває головою, відходить на право). (В сінях гамір, чути голоси).

Голодюк: Вже йдуть сюди. (Глядить у вікно).

(З сіней входить громадський присяжний Юрко Джигун, а за ним йде трьох більшовицьких старшин: Фйодот Михайлов (руський), казначей обоза, Семен Ільченко, (українець), його діловод і Ісаак Фінстербуш, (жид), харчовий комісар. Два рядові-красноармейці Максим Іщук (українець) і Сергей Ломакін (руський) зносять багажі).

Юрко Джигун: Ось тут, товариші, буде для вас добра квартира. Хата простора. Тутечки зробите собі свою „канцелярію”.

Ільченко: Н-да! А виж підіть, будь ласка, в село, тай тамечки скажіть хай люде сходються. Січас мітінг буде. Вибереться „сільського ревкома”. А й містного старосту, чи так по вашому „войта” зовіть туди, хай теж приходить з печатю й „гмінними бумагами”.

Михайлов: Да, я там сейчас приду.

Фінстербуш: Я тоже. А ви товарищ Семен Иванович (звертається до Ільченка) займитесь устроєнием квартири. (Аж тепер запримічують сотрудника й Голодюка. Юрко пішов геть).

Ільченко: (До сотрудника). А, мабуть хазяїн дома? Доброго здоровля! (Подає сотрудникові руку). Діловод обоза Ільченко!

Михайлов: (Витається). Казначей Михайлов! Очень мне приятно, батюшка, поздравить вас с освобождением!

Фінстербуш: (Теж витається). „Харчком” Фінстербуш!

Сотрудник: Прошу, товариші, розгостіться! Я не хазяїн, я тутешній сотрудник. Хазяїн к церкві, незабаром прийде. Сідайте, прошу! (Перші два сідають. Фінстербуш ходить по кімнаті, всьому приглядається).

Фінстербуш: (Стає перед картою Європи). Что значат эти булавки на карте?

Сотрудник: Тут були польські офіцери на квартирі і цю карту зіставили!

Фінстербуш: Когда же они удралі?

Голодюк: Вчера вечером.

Міхайлов: Ви кто таков будете?

Сотрудник: Учитель місцевої школи, Голодюк.

Міхайлов: А, очень нам приятно! (Всі витаються з Голодюком).

Льченко: (До салдатів). Ви, товариші, покищо свободні. Можете йти, ми вже самі влаштуємося.

Ішук: Ех, поїлиб ми дечого. Вже далі цілу добу не їли як слід.

Ломакін: Эх, да, да, покушалиб!...

Ішук: (До сотрудника). „Егомосць”, кажіть дати що перекусити.

Сотрудник: А виж, товаришу, звідкіля знаєте, що в нас батюшок „егомосцями” кличуть?

Міхайлов: Он здешний, Галичанин.

Голодюк: (До Ішука). Звідкілля будете?

Ішук: Від Радехова.

Фінстербуш: Действительно, покушать-бы!... Батюшка, сделайте милость, распорядитесь! Там чегонибудь...

Сотрудник: Хвилинку підіждіть, товариші, незабаром хазяїн старший батюшка прийде.

Міхайлов: Нам много не надо. Вот там какой го-

вядинки, что ли, картошки, тарелку огурцов да чайку побольше...

Ільченко: (Добуває зі скринки якісь папері, кладе на стіл, салдати теж добувають всілякі річи й розкладають на софі й стільцях).

Фінстербуш: (Кладе якісь урядові книги на письменному столі, вказує на хрест, що стоїть на столі): А эту... ерунду уберите проч!

Міхайлов: (До салдатів, вказує на образ Матері Божої над дверима) Ну, эту икону, что-ли, тоже долой!

Сотрудник: (Забирає хрест держить його в руках, покивав головою, півголосом до себе) Починається!...

Ломакін: (Станув на стілець, здіймив образ, дає сотрудинові).

Ішук: (Добуває зі скринки портрет Леніна й два червоні прапорці, дає Міхайлові).

Міхайлов: (Показує портрети сотрудинові). Вот что нам заместит икону! Это наша гордость, это наше все!

Ломакін: (Вішає портрет а по боках обидва прапорці навхрест).

Сотрудник: (Зітхнув, з хрестом і образом іде в двері на право до кімнати).

Фінстербуш: Здесь у вас в деревне помещик есть?

Сотрудник: Є, єврей, Мошко Лянгер, Купив цю економію перед війною від Миронівського графа. Сам був на війні, недавно вернув, то його хазяйство доста знищене.

Міхайлов: И тепер не удрал?

Сотрудник: Ні.

Міхайлов: (Усміхається). Так сегодня покажут ему наши, где раки зимуют...

Фінстербуш: Ну, зачемже? Он же не пан из панов.

Ільченко: (До себе). Ага!

Сотрудник: (На порозі від другої кімнати). Скажу в кухні, щоби зладили яку перекуску. Товаришу Голодюк забавляйте товаришів тимчасом.

Міхайлов: Н-да. Так пока кушанье сготивлят, ми товарищ Исаак Соломонович, пойдем на митинг, а вы, Семен Иванович останетесь здесь. Приведите бумаги в порядок с товарищем Ищиком. Вы, т. Ломакин, идите к командиру и скажете ему, что мы уж пошли.

Ломакін: А гдеж командирова квартира?

Фінстербуш: На право од нашей, третья изба, должно быть какого то куркуля. Ну, мы пошли. До свиданья! (Відходять до сіней).

Сотрудник: (Несе тарілку з покришеною ковбасою, за ним наймичка приносять на підносі тарілки, масло, хліб. Ставить все на стіл. Наймичка відходить геть). Деж прочі товариші?

Ільченко: Пішли на мітінг.

Сотрудник: Так ви, обидва, перекусіть, заки парох прийде.

Ільченко: (Сідає, бере в пальці кусок ковбаси, сотрудник дає йому хліба). Ну, отче, вельми налякалися нас?

Сотрудник: Таки трохи злякався.

Ільченко: (Їсть). Нема чого. Миж не кусаємося Товариш Іщук, ходіть до гурту!

Іщук: (Підходить до стола, бере хліба, ковбаси, їсть).

Ільченко: Ну, ми покищо самі свої. Бачите, отче, така справа: покищо не треба вам нічогісінько лякатися. Нашим частинам доручено було строгий приказ: в Галичині поводитися як найкультурнійше. покищо кажу, все буде гаразд. Тільки ж опісля то може воно бути всіляко... Прийде, бачите, сюди „Галревком”, опублікує свої розпорядки, накази, декре-

ти, тощо,... відтак прийде „Чека” й такі другі благодаті...

Голодюк: А що це таке те „Чека”?

Ішук: Го, го, го, це не щобудь... І вам і нам воно зарівно страшне.

Ільченко: Це, бачите, гм, гм, така „охрана”, гм, такий суд. Що найменше, підозріння яке, донос який, розумієте, що ви контрреволюціонер, ідете під той суд...

Ішук: А звідтілля мало хто вертає живим.

Сотрудник: Якже це так?

Ільченко: Проголосять засуд, поставлять під муру і кулька в лоб... Цих, що пішли на мітинг, бережіться, бо вони всі три комуністи.

Сотрудник: А ви ні?

Ільченко: Я ні. Покищо не кожен повинен бути комуністом, можна бути й безпартійним. А я ще новітній, бачите, й Ішук теж, то нас до всіх тайн не припускають. Нас обидвох забрали до цього обозу з галицької частини, яку оточили й усю взяли в полон. Я був, (а це тайна) четарем у галицькій українській армії, а він, Ішук, мій чура. Я родом з Полтавщини, на війні в вашу армію попав. Поки я тут, не лякайтеся нічого. Тільки жаль, що ми тут довго не будемо, підемо вперед.

Сотрудник: Спасибі за пояснення! То й наш старий батюшка може дещо успокоїться, бо він страшенно заляканий. Всілякого, бачите, старому наба лакали... (З сіней входить парох. Заляканий, на порозі низенько кланяється).

Сотрудник: Отче совітнику, гості маємо.

Парох: Ага, гості, нетим... Дуже мені приємно, нетим, нетим...

Ільченко: (Встає, витається). Здорові були отче! Ось і прийшлося нам побезпокоїти вас до якогось часу.

Парох: Це нічого, нічого, нетим, нетим... Тільки вибачте, нетим, нетим, що не знаю, як вас величати, пане, пане, нетим?... Чи капітан, чи полковник, нетим?

Ільченко: Ніяк не треба величати. А це „панькання” киньте геть, бо наші вельми цього не долюблюють. У нас нема ні капіталістів, ні полковників. Всі однакові, а всіх кличеться просто: „товаришом”.

Парох: „Товариш”, ага, „товариш”, нетим, нетим... Ну й ніяких старших нема, а деж тоді дисципліна, нетим, субординація, нетим?

Ільченко: Дисципліна є, а субординації не треба, то й нема. Це тільки в панських арміях: у Поляків, у Врангеля... У нас же командири є, так тільки в строю, в службі, значить. А поза службою всі рівні-товариші. Ось пр. товариш Іщук...

Парох: (Витається з Іщуком, стискає йому руку). А, дуже мені приємно, нетим... (заглядає йому в очі)... і теж не поручник, не капітан?

Ільченко: Ні, цей товариш звичайний рядовик.

Парох: (Відступає взад, оглядає свою руку, незаметно витирає її в полу). Гм, гм,... „товариш рядовик”, нетим, нетим...

Сотрудник: Отче совітнику, будьте ласкаві зарядити, щоб зварили щось для товаришів на обід, бо вони дуже голодні... А ми тут маємо, крім цих двох ще трьох на квартирі. Вони пішли в село на віча, бо там тепер люде вибирають нового такого вїгта й таку громадську раду, що зветься „ревком”. Вони незабаром прийдуть.

Парох: Обід, нетим, нетим, га, що, як? Ай, ай, ай! Обід, кажете? Ай, коби мені Масенький, поміг би, нетим, всім зайнятися, нетим... А, а, а, він давно пішов?

Голодюк: То я можу допомгти, як що треба.

Парох: А, це ви, Іване, а, нетим? А, а, моє почтеніє, нетим!... (Кланяється Голодюкові). Га, нехай

там, нетим, ходіть же, Іване зі мною, нетим: (Обидва йдуть на право).

Сотрудник: Товаришу Ільченко! Чи можу я вас зівсім щиро про дещо розпитати?

Ільченко: Звичайно! Яж уже сказав вам, що я своя людина.

Сотрудник: Як ви гадаєте, чи цей ваш наступ утрівалить і вашу владу в нас?

Ільченко: Це бачите, залежить од всіляких умов. — Червона армія покищо гола, боса, а до зимиж іде. Це раз! Польщі самої не лякалися би, та ось в чому ковінька: Збере антанта свої сили, а ні, так дай Ляхам підмогу в одежі, муніції, харчах, тощо, так прийдеться вертати. А тоді гіренька ваша доленька. Знищать, обдеруть до ниточки, до стебелинки. Позвольте отче, ляжу трішки, бо кістки болять.

Сотрудник: Лягайте, може й задрімаєте, а я тимчасом піду до старого, дещо поможу. (Іде).

Ільченко: (Ляг на софі). Товариш Іщук, лягайте теж, заки прийдуть наші...

Іщук: (Зісуває стільці, кладе шинелю, ранець під голову, лягає).

(Тихо. Нараз чути на дворі гамір. Більший гурт співає: „Ще не вмерла"... З сіней входять Михайлов і Фінстербуш).

Міхайлов: (Сміється). Вот и штука какая! Буржуй Ільченко разложился как турецкий паша. Ну, какже? Еще не дает поп обедать?

Ільченко: Так готовлять.

Фінстербуш: Пфуй! Клятая Петлюровщина! И здесь она!... Выбрали ревком, и место того, чтобы спеть „Интернационал", они свое проклятое „Ще не вмерла"!...

Ільченко: Бо ще не вміють. Навчіть їх; а то співатимуть.

Міхайлов: Потише Исаак Соломонович, не волнуйтесь! Здесь Галиция, не Россия...

Фінстербуш: Эх, проклятыя галицийскія распоряжения! „Цяцькайся” с ними, „бо цэ бидны Халычане”. А тут буржуй на буржуе едет и буржуем поганает!... Пол деревни куркулов и кулаков!... И на обед так долго ждать приходится. Я бы это все... „под стенку!”... „Свободен!”... „Двух провожатых” ...и шабаш!!! А тогда в поповскія кладовыя, провизию по повозкам и в путь-дорогу! А спросят: что, как? Ничего, моя, контрреволюціонеры... надо было пришибыть.

Ільченко: Хтож „ревком”, хто „предревком”?

Міхайлов: „Предревком” какой-то Егор Джыгун, бывший гминный полицейский и школьный сторож, а прочие члены... не помню. Должно-быть какие то рабочие из помещицкой экономии. Вот уж идут сюда. Семен Иванович, прочтите им, пожалуйста, приказ, ибо я затрудняюсь в чтении этой хахлачины.

Ільченко: (Бере в руки папір, переглядає його).

(Спів чути чимраз ближе. Співають тепер: „Ми Гайдамаки”. В дверях чотирох місцевих селян несуть на руках Юрка Джигуна, за ними глотяться селяне й красноармейці. Юрка ставлять посеред кімнати. З дверей від других кімнат вбігають парох, сотрудник і Голодюк).

Парох: Що тут таке, нетим, нетим, га, що, як?

Ільченко: Вибрали „ревкома” й привели сюди.

Парох: А це що таке, нетим, нетим?

Сотрудник: Яж вже казав отцю совітників: Така революційна громадська рада й такий вїйт.

Парох: А хтож вийшов вїйтом?

Міхайлов: Честь имею отрекомендоваться: казначей обоза Михайлов. Вот этот товарищ „предревком”, Юрий Джыгун!

Парох: (Поступає два шаги взад). Юрко, нетим, війтом, нетим?

Юрко: (Всміхається радий). А я, я, товаришу-егомосцю, я! Світ до гори ногами перевертається... Недавно ще був у вас пастухом, а тепер війтом!

Ільченко: Товариші! Тишина! (Заглядає в папір). Обявляю вам усім: Вибраний сільським мітінгом „ревком” починає сьогодні своє урядовання! По приказу команди цього обоза „ревком” буде приміщатися в цій хаті. Маєте точно виповняти прикази свого „ревком”. Я тутечки залишаюся до завтрього, маю зібрати 30 підвод. Військо й обоз ідуть вперід години через дві. На селі зіставляється красноармейців чоловік десять душ задля вдержання порядку. Прохаю всіх розійтися сопокійно по домам. Товариші-члени „ревкома” прийдуть сюди через годину за приказами й поясненнями!

Парох: [На боці до сотрудника]. Отче Ігнатіе! Це найболючіший удар для мене за цілий день, нетим! В моїй канцелярії має урядувати мій пастух, нетим. Га, що, як?

Фінстербуш: [Підходить до пароха, парох здригається]. Еще я не познакомился с вами: „Харчком” Финстербуш!

Парох: [Подає йому руку]. Гм,... гм,... нетим...

Фінстербуш: Когда отобедаем, батюшка? А? Через два часа едем вперед...

Парох: Зараз, нетим,... сейчас, нетим, за четверть „часа”, нетим...

Міхайлов: А кто из вас, здешние товарищи мог бы, гм, гм... Семен Иванович, спросите, кто у них писарем будет?

Ільченко: Товариші цього села! Ще одна справа! Хто з вас заявить охоту, писати в конторі „ревкома” все, що потрібно?

Масненький: [Висувається з гурту]. Я мігби, це есть, послужити громаді. Я тутешній старший учи-

тель. Поки науки в школі нема, я можу вельми радо. Цеж обовязок помогти в будові освобожденної радянської Галичини. [Грімко]. Товариші! Хай живе побідна червона армія! Хай живе пролетаріят всього світа! На погибель панам і гнобителям!

Салдати: Ура! Ура! Ура!

[Парох, сотрудник і Голодюк глядять на Масненького з омерзінням].

Фінстербуш: Товарищи! И так, благодаря победоносной красной армии вы свободны. Панская сволочь уж далеко от вас! Поздравляю вас с свободой!

Гурт: Ура! [Хтось тягне фальшиво, на попереки]. Многая літа!

Міхайлов: А вы, товарищи-красноармейцы спойте вашим новым товарищам наш славный гимн: „Интернационал!” [Тихше]. Стойте, товарищи, на хохлацком наречии!

Ломакін: „Интернационал” идет! Прошу встать! [Хто сидів, встає. Салдати добувають з кишенів папірці з українським перекладом „Інтернаціонала” і заглядаючи в них, співають]:

„Повстаньте гнані і голодні
Робітники усіх країв,
Як у вулькановій безодні,
У вас клекоче в серцях гнів.

Ми всіх катів зітрем на порох!
Повстань же військо злидарів!
Усе забрав нам лютий ворог,
Щоб все вернути, час наспів.

Чуеш, сурми заграли,
Час розплати настав,
В „Інтернаціоналі”
Здобудем людських прав!”

(ЗАВІСА).

ДРУГА ДІЯ.

(Лаштунки першої дії. Тільки письменний стіл, етажерку, софу й стільці винесено кудись до других кімнат. На місці письменного стола стоїть звичайний селянський стіл і другий такий стіл під головною стіною, біля дверей. Попід стінами лавки, ослони, дзиглики, все це позношено, чи пак „зареквіровано” з сільських хат. При столі під вікном сидить учитель Павло Масненький, тепер провізоричний писар „ревкому” й щось пише. При другому столі під стіною сидить Юрко Джигун, „предревком” і член „ревкому” Дмитро Гудима. Обидва складають на купки ча-сописи: „Більшовик”, „Красное Знамя”, „Беднота” і всілякі проклямації, відозви, оповіщення).

Масненький: (Кидає перо на стіл). Досить на сьогодні, треба братися до другої роботи. (Добуває з під стола аркуші червоного паперу і довгі, рівні прути лозини).

Юрко: Товаришу Масненький, а що, вже розчилили панські морги між нашу бідноту?

Масненький: Завтра мабуть буду з цим готовий. Двірське вже майже все розділив, завтра попівське поділю.

Гудима: А який там „кавалок” мені призначили?

Масненький: А ось цих 15 моргів, що зараз за вашою хатою.

Гудима: Або я дурний далі мешкати на двірському „четвертакові”?

Юрко: Ба, а деж вам іншої хати взяти?

Гудима: Ми всі „форналі” вмовилися, що перебираємося до двора. Го, го, ми не дамося! Товче кулаком у стіл). Нехай-но взавтра „мітинг” збереться. Ото „маєш, бабо кнш!”. Раз прийшли до верху, тож і будьмо на верху!

Масненький: Так, товаришу, не може бути. „Повітревком” виразно заявив, що двора неможна нікому перебиратися. Там у дворі буде: „культпросвіт”, „кіно”, „читальня”, „театр”, крамниця кооперативи... Алеж бо то ви горячі. Підждіть, воно буде. Ось, глядіть, тобариш „предревком” не напірається. Що призначиться, те візьме. Таж ви маєте хату яку-таку, а вінже немає ніякої й дотепер ночує в громадському арешті тай по селу в „колію” харчується.

Юрко: Я годжуся на все. А щож там поля ви мені призначили?

Масненький: (Глядить у папір). Ви будете сидіти мабуть у школі, там, де я сиджу, а в клясі, буде канцелярія „ревкому”.

Гудима: А деж дітей вчитимете?

Масненький: Тутечки, на „клебанії”. Таж тут є шість комнат. З двох більших зробимо кляси, в трьох я замешкаю, а отсю канцелярію дасться молодшому вчителєві.

Гудима: А піп?

Масненький: Ще чекайте! Може попа зівсім у селі не буде? Це залежить від завтрішнього мітінгу. Мають собі люде врадити: чи треба їм у селі попа, чи ні. Як скажуть, що треба, то мусять йому ухвалити якесь утримання, по якому там „гарцеві” зерна, — а хату, — ну, то хибань дасться йому Лейбину-вокоманову халупину.

Юрко: Ага, „вокоманівку”. Правда, це ще доста добра хата. Там є й велика піч у хаті, ба є ще й ванькир. Ей, товаришу „дерехторе”, як то ви те все штудерно обміркували. Товаришу Дмитре, га, що, правда? Який то я панський розум мав, що я їх упросив до якогось часу нам за писаря бути. Що вчена голова, то вчена.

Масненький: Та що бо ви, товаришу! Бачу, що писаря не маєте, (бо того давнього гмінного, куркула”) чейже не візьмете, а ви мені ото на першім „мі-

тінгу” шепнули — гадаю собі— треба громаді послужити до якогось часу. Та це не надовго, бо далі-далі скажуть в школі науку зачинати.

Гудима: Ге, ге, ге, я не гадав, що ви, „дирехтор” так за біднотою будете потягати? Десь, бувало, давніше, то між нас, бідних, бувало, й ніколи не заходили, тільки, або ви, бувало, до попа, або до вас то шандарі, то „ржондця” з Миронова, то польський ксьондз, як, бувало, до школи на „катехис” приїде.

Масненький: Бо, гм, гм,... такі, гм, гм,... страшні часи були... Всякій сучій матері кланяйся! А я був дуже бідний чоловік. Ви не знаєте, які то вчителі бідні люде були за тих проклятих буржуйський часів! Якби не лестився, та не підлизувався, давно булиби нагнали на сто вітрів, або перенесли би куда в безвісти за 40, 50 миль звідцілля. Та тепер воно инакше: „Диктатура пролетаріату!” Розумієте? Біднота має голос, то бідноті треба служити... Та ми балу-балу, а робота стоїть, а час біжить. Пополудні великий мітинг у Миронові! „Галревком” буде, „повітревком” буде з „фронту” будуть, то й мусимо бути. Поможіть-но, товариші, таких червоних фанок наліпити. Ось тут маєте пруття, осьде папір, вже приладжений а в горшку кляйстер. Ще треба шість, бо вже шість готових. Посадимо 12 парубків на коні, кожен застромить таку хоруговку за холяву й пойдуть передом. За ними підемо ми всі з нашого „ревкому” і співаки, а відтак усі люде з села. Нехай люде з других сіл знають, як то ми горнемося до радянської влади!

Гудима й Юрко: (беруть ліпити пропорці).

Гудима: Та, ба, ба! А деж молодого попа подіємо?

Масненький: Опісля, опісля об цім побалакаємо. Тепер тихо, ша! Я ще пісню маю докінчити й переписати. Ще вчора зачав її складати та не скінчив. Хочу, щоби наші люде щось нового заспівали, як прийдемо на мітинг. (Задумується, пише).

Юрко: ...Про мене! Хайби в нас і не було попів!...

Мені таки попа зівсім не треба. Як зміркую женитися, то „повітревком” дасть мені шлюб, як умру, то наш грабар Трохим мене в яму запорпає,... а хрестити немаю що... Нащо мені попа?!!

Масненький: (товче кулаком у стіл). Та тихо-бо! Як я пісню складаю, то має бути так як маком сій!

Гудима: Абож то така велика робота „пюром” по папері вимахувати?

Масненький: Товаришу, ви цього не розумієте. То треба такої великої науки, як я її маю. Бачите, який я лисий, це все з великої науки. Ба, але тут ще й сама наука не допоможе. Тут треба особливої... голови,... талану,... розумієте? Цеж поезія, по-е-зі-я! А ви розумієте, що то таке поезія, поет?

Юрко: По-ет, по-ет?... Та це мусить такий Шевченко, як це ви мені раз розказували...

Гудима: Ага, га, Шевченко! Такий у баранячій шапці, в кожусі?... Я, я бачив його десь на образі.

Масненький: А так, такий Шевченко. Тож бачите?! Замість тішитися, що маєте в селі, такого чоловіка, то вони пашталакують всіяке й мені вітхнення перебивають. Тихо! Ліпіть своє!!! (Пише).

(Юрко й Гудима йдуть навшпиньки до свого стола з п'тичками, червоним папером і кляйстром.— З сіней вбігають хлопці „десятьські ревкому”: Івась Рудик і Остап Буник з чималим шумом. Обидва мають на лівих раменах червоні перепаски).

Рудик: Дядьки-„ревкоми”! А йдїть-но там до двора, бо там такий гвавт, що тамті-во дядьки-„ревкоми” не годні собі ради дати! Люде кричуть, дідич-Мошко верещить, жидівка плаче, жиденята вайкають!

Масненький: (Товче кулаком у стіл). Тихо там!!!

Буник: Або що? „Професор”.

Гудима: Ти!... Наші „дирехтор” тепер за Шевченка, то має бути тихо, як маком сій! А ти що? Зачим?

Юрко: ‘Вказує хлопцям на Масненького). Ти!!!... Не бачиш?

Буник: Та „їц”. Сбійшли ми з салдатом усі хати тай назбирали 36 сорочок і 15 пар штаїв для „воська”.

Юрко: Добре! Тепер побіжить хата від хати, що-би на другу годину всі були на майдані біля кирниці, а тоті хлопці, що мають їхати на конях, щоби на коні килими застелили і кожен на капелюсі має червону бинду причіпити.

Гудима: (Дає їм жмут газет і проклямацій). А ці папірчики й газети пороздавайте там людям, але йно письменним, а як що лишиться, принесете сюди, бо... це дуже добрий папір на „дзигарі”.

Масненький: А хлопці хай прийдуть зараз сюди, навчуться нової пісні!

Юрко: Хибань ходім, товаришу Дмитре, коли там такий колот. (Збираються йти). Ну, хлопці, гайда! (Хлопці відходять). Товаришу-„директоре”, и, и, и... дайте на „дзигар”! (Масненький дає їм гаманець з тютюном, обидва днуть по шматочкові паперу з якоїсь проклямації і крутять папіроски). (Входить Мошко Лянгнер, місцевий „дідич”. Босий, в подертих штанах і подертій блюзі. На голові в нього стара салдатська фуражка, на якій холітається до половини віддертий „козирок”).

Юрко: (До Мошка). А ми там якраз ішли до вас справу робити, бо там щось дуже крики.

Мошко: Там вже кров ллється. Там ви два „ніц” не порадите. Там треба хибань „войско” посилати.

Гудима: А чоґож ви хочете?

Мошко: Ну! Подивіться його на мене! „Ніц” іно подивіться на мене!... Або добийте мене і моє жінку і моє діти, або... або бороніть мене! То так має бути? То таке має робитися? То таке право „єст”?

Масненький: Прошу права не зачіпати!!!

Мошко: (Гірко всміхається). Ни?... Бо скажете може мене застрілити? Ну? Стріляйте! Мені вже „вшистко едно”!

Юрко:..Та хтоби вас стріляв... Кульки шкода, ге, ге, ге!

Гудима: Кажи, Жиде, чого хочеш, бо ми не маємо часу бавитися! Ми маємо урядування!

Мошко: Немаєте часу? А мали ви час розділити моє поле? А мали ви час наслати до мене салдатів, що обрабували мене до чиста й обдертого тай босого викинули вікном на гній?... То на те ви мали час?

Масненький: Товаришу Лянгнер, заспокійтеся! У нас в ряданькому уряді все робиться по строгій справедливості. Послухайте тільки! Наше право каже, що дідичів ніде немає бути. А що звичайно дідичі, пани з діда-прадіда, отже буржуї, контрреволюціонери, то військо червоне, як якого придибає, зараз затовкає на смерть геть з усею ріднею, щоби буржуський накорінок на світі вигубити.

Юрко: А вам же життя дарували, га, правда? Бачите, яка громада ще добра тай ласкава. Як салдати вас вели під стодолу й хотіли стріляти, то люде впросили. Ні, може? От, казали, мовляв, бідний Жидок, дуже так надто людей не кривдив. Пустіть, просіли, він був добрий Жидок.

Гудима: Ага, добрий, бідний Жидок, ага людей не кривдив... А останню „ворнарію” (ординарію), яку ти нам, форналям дав, га? Самий кукіль, га?

Мошко: Гудима, дай спокій! Бодай ти, чоловіче, нічого не балакай! А останньої неділі, як мали прийти большевики. як ти мене просив 50 марків, на конто, то може тобі зараз не давав? А ти може зараз таки не поцілував мене в руку тай не сказав: „Дзінкую пану дідичови ласкавому!”

Масненький: Що це pomoже, товаришу Лянгнер, старовину виволікати? Що було, не вернеться! Тепер нове право й його маємо слухати. А те право каже

далі: „Як що де поміщик хоче сам зі сімею працювати на полі, а громада згодиться на це, дати йому пайок землі і нехай працює”. Завтра в нас мітинг, то люде вradять, що з вами зробити: чи приймати вас до громади й дати шматок землі, чи видалити вас до місця вашого уродження? А тепер ідіть собі здорові, бо ми маємо роботу.

Мошко: А може й таке право „єсть”, що вольно забирати всьо з хати і з худоби і з птиці?

Масненький: А так. Право каже, що поміщик не сміє мати нічого свого. Все до останньої курочки громадське, а вам вольно мати йно це, чим вас громада наділить.

...Мошко: (Подумав, кивнув головою, крізь сльози всміхається). Ну, ну! А право є на віки?... Ну, ну! Ми вже „ружне” права якось пережили і Богу дякувати, минулися „те” права.

Юрко: Го, го, теперішне право так хутко не минеться, Мошку, небоже, бо це право бідноти всього світа. Ну, йдіть, не завертайте нам голови! Підемо й ми там до двора, подивимося, чи все так робиться, як „повітревком” велів?

(Йдуть всі три до сіней. Входить сестра Масненького, Зоня).

Зоня: Або сиди дома, або бери й мене з собою! На, маеш ключі від хати! (Кидає ключі на стіл). Як схочеш обідати, там вариться. Мотря тобі дасть!

Масненький: Та що бо ти так розкричалася? Не перешкаджай! Бачиш, пишу!

Зоня: Розкричалася, бо є чого. Салдатиськів налізло-повна школа. І до кухні пхаються тай мені свої салдатські компліменти сиплють, що не знати, де вуха ховати. Я там сама сидіти не буду. Йду до Оленки й звідси не вступлюся, доки якось не успокоїться в селі. (Йде на право до дверей, ковтає). Оленко, є ти там? Відчини, це я, Зоня!

Оленка: (Відчиняє двері, стоїть на порозі). Ось і добре, що прийшла, Зоню! Добрий день! Я сама на всю хату. Нудьга мене береться, ні до кого слова промовити. Наші всі ще в церкві. Я не ходила, бо не було як хати самої лишити.

Масненький: Гм,... гм,... Добрий день, товаришко! А чомуж, як нудьга вас брала, не відчинили дверей? Тай булоби з ким побалакати. Я для вас завжди готовий.

Оленка: (Іронічно). Я й не припускала, що ви тут.

Масненький: А дежби? Приняв на себе обов'язок служити громаді, тай мушу його сповняти. Де „ревком”, там і я. .

Зоня: Патріот, значить, тільки не тямлю, котрої вже з черги вітччини?

Масненький: Зонька, без лишніх уваг!

Оленка: Та ні бо, це не лишні уваги. Видко сестра вас краще знає, чим я. Бо я гадала, що ви не тут...

Масненький: А деж?

Оленка: . Сьогодні неділя, тож знаючи вас з давніх часів, я була певна, що ви в церкві. Я вже цих кілька неділь не могла піти до церкви, бо годі саму хату лишити, то й забула, що там за престолом ваше давнє місце пусткою світить, ха, ха, ха!

Масненький: Ви не ходите тепер до церкви, товаришко, гм, гм, ну то й я не ходжу, гм, гм. Обов'язки, гм, гм,...

Зоня: Не крути, не верти! Коли твої новітні пани пустили церкву кантом, то й ти не ходиш, бо лякаєшся попасти в неласку тай буцім то: глядіть, який я ревний більшовик, що зірвав уже всяку зв'язь з буржуйськими забобонами.

Оленка: А, гратулюю вам, пане Масненький!

Масненький: Від вас, товаришко Олено, все прийму, тільки прошу вас, не кличте мене „паном”, бо як каже наш „повітревком”: одні пани потопилися в

Чорному Морі, а другі тепер ось дотоплюються в Сяні.

Оленка: І хтож там тепер в церкві на вашому місці біля престоля клячить цілу Службу Божу та з молитвенника гаряче молиться?

Масенький: Ну, гм, гм,... колись було так, а сьогодні инакше...

Зоня: Ходім Оленко до тебе. Нема з ким балакати. (Сміється нервово). Ух, побачилаб, якби так коли Турки сюди прийшли, то він першої п'ятниці пішов би босий до мошеї молитися. (Обідві йдуть геть). Падлюка!

Масенький: (Самий). „Падлюка”!... Сестричка раз!... А я їй щастя бажав... Ет! Берімося до роботи. (Хапає за перо й зараже відкидає геть). Не годен гадок зібрати до купи. В найсильнішому поетичному захваті перешкодили мені ці гусочки!... (Ходить по кімнаті). Гм,... гм,... гусочки... Ех!... Якби то підібратися до тої Оленки?... Світа за нею не бачу... Давно годі було, бо піп з висока держався. Де, мовляв, „кіндербаламутові” закидати оком на мою доньку!... Тепер знов піп присів, бо мусів присісти, а вона ще дужче кпить собі з чоловіка. Годіж мені вдавати перед нею „мазепинця”, бо-раз-біда може бути від влади, а — по другому — вона вже й не повірилаби... Хиба ще при нагоді зі старим попом попробую, а не похочуватиме, полякаю: а, контрреволюціонер, а „чека”... (Сідає). Та впрочім, чи візьму я її, чи ні, то сам нічого не втрачу... (Пише). Числім! Ну, я дістану 15 моргів, Зоньку віддам за Голодюка, він дістане теж 15 моргів. Зоньці викручу посаду третьої сили, знов 15 моргів припаде їй. Разом 45. Замешкаємо ось тут на попівстві, — тай но жий тай будь!... Ба, алеж як так самому жити на світі? Воно вже крайній час „вочоловічитися”. Гей, таж я вже парубок в силі віку. (Гладиться по лисині). І як взявби Оленку, то старий мусівби дати тих „побренькачів”. А має скряга здорову скринчину самих срібних рублів і „ринських”.

— Десь закопав... Ба, й говорити, куда хотіти, таки до тої Оленки щось мене тягне тай тягне. Гей—га! Тамто десь любо, булоби так до неї притулитися, обіймити, поцілувати, гм, гм, гм!... Е, якось воно буде... Гей, таж пісня ще не готова... (Бере перо, задумується). Коби тільки як викурити з них той мазепинський шовінізм, з того Голодюка, з Зоньки тай з Оленки. (Пише. Входить Голодюк).

Голодюк: (Усміхається іронічно). Гаразд, товаришу!

Масненький: Гаразд, гаразд! (До себе) Ось і не дадуть дописати... Ще дві стрічки й годі. (До Голодюка) Прошу, сідайте! Я зараз, ще кілька слів маю дописати...

Голодюк: А леж, пишіть здорові! Не перешкоджую. (Бере зі стола часопис „Більшовик” і переглядає його). Перегляну часопис. (Читає). Де, де, де! Побіда за побідою! (Всміхається).

Масненький: Ви, товаришу, може мали яке діло до мене?

Голодюк: Ні. Так тільки зайшов. Цікавий був, бачите, заглянути, як то мій шеф урядує. Вертаю з церкви тай поступив.

Масненький: (Ідко). В церкві були? Ну, ну!...

Голодюк: А був. Яж завжди, що неділі ходжу до церкви... А коло вітваря так тепер пусто... Нема кому цілу відправу на вколішках ревне з книжочки молитися...

Масненький: Це до мене пете товаришу. Та я собі такі уваги впрошую. Я вже свої літа маю й знаю, що роблю. А вам, товаришу, як ваш старший гм,... гм, товариш пораджу, щоби ви так ревне до церкви не вчщали, бо...

Голодюк: (Усміхається). Бо що?

Масненький: Раз ми під могутньою радянською владою, то мусимо бути послідовні.

Голодюк: Як раз сьогодні пішов я до церкви, що-

би бути послідовним. Кожної неділі ходив, то й сьогодні пішов, а ви?...

Масненький: Товаришу! Учителю повинен завжди зберігати обов'язуючі його приписи. Як буржуїські приписи веліли нам виховувати дітвора в релігійно-моральному дусі і з себе давати примір, то тоді треба було ходити до церкви; якже тепер відділено церкву від держави й школи й повикидано з усіх шкіл науку всяких релігій як річ безпотрібну, ба навіть для дітвори шкідливу, то ходження до церкви є демонстрацією проти влади, товаришу!

Голодюк: Ну, я цю справу дрібочку инакше розумію.

Масненький: Якже ви її розумієте? Цікавий я дуже.

Голодюк: Говоріть далі, вияснійте свою програму, гаразд у вас повчитися. Я вам опісля на все разом відповім.

Масненький: Товаришу, я вас іритувати не хочу, тільки, гм, гм,... задля вашого добра це кажу. Такі, бачите, часи, гм, гм,... Як що хочете, гм,... удержатися на посаді, гм, гм,... і не втратити доброї опінії в уряді, то треба змінитися, рішучо змінитися.

Голодюк: Ах, навчітьже мене, будь ласка, де це такий магазин, щоби в ньому можна було старе лахміття з себе скинути а нового накупити?

Масненький: Яке старе лахміття?

Голодюк: А те, яке ви так штудерно вспіли підміняти: душу, совість, народню честь і такі інші міштигалки.

Масненький: Товаришу, я не позволю бути предметом ваших кпин!

Голодюк: То не заслуруйте собі на це! (Читає газету).

Масненький: (Пише). Товаришу! Совість, душа, це вже в теперішніх часах терефере... гм, гм,... а впрочім це справа особистого переконання. А що до на-

родньої честі, якуж я їй кривду вчинув? Яж вірно держався українського прапора, тільки тепер, що правда, в виді його найновіщої, цеб-то радянської еволюції.

Голодюк: Гм, так, так. Значить перемалювати його з синьо-жовтого на червоне.

Масненький: У великій сімї народів вже й наш нарід займає почесне місце; вже живе й розвивається велика радянська українська республіка. І це вас не радує? Будували нам Україну, то Австріяки, то Німці, то Поляки, все завалилося, бо не мало трівких основ, аж Україна, збудована пролетаріатом житиме до віку.

Голодюк: Тої самої!... Пролетаріатом!... Яким, де, коли? Терором кількох проворних Жидків і Москалів заблахманено стадо баранів тай реве: „Хай живе українська радянська республіка!” — „Пролетарі всіх країв єднайтеся!”... А це требаби кричати инакше: „Жиди всіх країв єднайтеся!”

Масненький: Товаришу, числіться зі словами!

Голодюк: Га, га, правда в очі коле. Ви знаєте, яка ця ваша українська радянська республіка? Це панщина, крепацтво, в новій формі „єдиної, неделімої” тільки її цар не називається Микола Кривавий, а трохи инакше...

Масненький: Якже цей цар називається, скажіть, будь ласка!

Голодюк: Давніше, як ще не був „царем”, називався якомсь з жидівсько-німецька, а тепер його порекло зрущилося. Цеж з руськими царями від давна так діється. Догадуйтеся!

Масненький: (Роблено всміхається). За щиро, товаришу висловлюєтеся. А це тепер недобре, гм, гм,... Та молодому, горячому багато прашається... Ну, ще один аргумент: А вас же це не тішить, що біднота приходить до значіння до добробуту, до влади, та що гнобителі йдуть на спід?

Голодюк: Нема чим тішитися. Жаліти радше приходиться цієї бідноти. Опянена високопарними кличачами, заблахманена „землею й волею”, кричить своїм новітнім гнобителям: „Ура”. Бідна, двірська голота, заголюкана й здеморалізована дохопилася влади, ...ні не влади, бо цієї їй хитрі інсценізатори цієї трагедії не дадуть;... без засобів якої такої примітивної етики, обідрана з цих первин релігії які з традиції зберігла, — кинеться на ексцеси: різати, палити, грабити стародавніх „буржуїв”, а її проводирі, вигорнувши жар руками цієї бідноти, поростуть у піря нового „буржуїства” і голоті кинуть останню цяцьку— комуну, на якій звелить під нагайкою, чи так під дулом кріса гіренько гарувати.

Масненький: Товаришу, цитуйте, цього вже надто! Щастя ваше, що ніхто крім мене не чув ваших слів.

Голодюк: Може мене заденунціюєте?

Масненький: Гарно судите про мене... Товариш товариша?

Голодюк: Не товариш товариша, тільки ось що: Правду вам скажу, а правда в очі коле. Ви знаєте, що я люблю вашу сестру і вона мене й всі раді, щоби ми пібралися. Я це бачу вже не від сьогодні, а знаю, що ви сантіментів ніколи даремне не проявлюєте, тож маєте в цьому якусь вперед придуману майбутню користь... Ні — ви мене не заденунціюєте!...

Масненький: (Лютий). А як терпцю не стане?

Голодюк: (Усміхається). Ні, не заденунціюєте!

Масненький: Чому ж пак ні?

Голодюк: (Глядить йому в очі, цідить іронічно). Бо в вас... за багато... масла на голові, ха, ха, ха! А що було би, якби я так всіляким вашим новим світочам розказав, як то ви, бувало, завжди на лапках скакали коло всяких „власть імущих” і за Австрії і за Москалів і за України і за Поляків. Та будьте спокійні, я цього не зроблю.

Масненький: (Занепокоєний). Не зробіте, товаришу, не зробіте?

Голодюк: Будьте спокійні!

Масненький: Ба, хто зна, чи не зробіте?

Голодюк: Кажу, що ні.

Масненький: Слово?

Голодюк: Ет, піду до товаришки Оленки, побалакаємо. (Підходить до дверей, ковтає). Товаришко Оленко, відчиніть, це я. (Двері відчиняються, Голодюк іде).

Масненький: (Спинює його). Товаришу! Отже, що ми собі тут балакали: камінь у воду? Правда? Слово? Не наговорите на мене нічого?

Голодюк: Кажу, що ні!

Масненький: Чому? Чи тому, що ми товариші?

Голодюк: (Переступає поріг, відвертає голову). Ні, тому, що я не падлюка. (Пішов).

Масненький: Чекай Іванцю! Коби не те, що за тебе випхаю цю Зоньку, та збудує клопоту з голови,... Я би тобі!... (Грозить кулаком). (Пише)... Ну, ледви вдалося склеїти цю пісню на сьогоднішній мітінг. Треба ще кілька разів переписати. Шукає по столі). Десь тут була калька... А, ось вона. (Пише).

Юрко: (Входить з сіней). А най то всьо шляк повітрафляє!!! А деж воно варто тим „ревкомом” бути? Гей! Пішов я там до двора — ледви волосся з голови не обсмикали. А, цей того хоче, а той цього! Тьфу! Салдати тягнуть за один рукав: давай їм підводів! Де я їм візьму підводів? Вроджу? А куркули шарпають за другий рукав: роби їм справу, бо салдати ялівки позабирали. — Тьфу, кажу вам тьфу!!! Зречуся до чортової матері того „ревкомства” і вже! Я собі гадав, що то може ще яка пенсія до того буде, а то ніщо... Буду „ревкомом”, дадуть 15 моргів, — не буду, теж 15 моргів. Не краще собі сидіти тихо, коло своєї землиці порпатися? Завтра на „мітінку” зрікаюся!

Масненький: Цить, товаришу, якось воно буде. А честь?

Юрко: До хробоби мені честь!

Масненький: А ідея, ідея?

Юрко: Дайте мені спокій з якимись вашими „едеями"! Чи я тим наїмся, чи що? „Едея”, „едея”?! Пощо хлопові „едея”? Хлоп коби мав що зісти, випити, закурити... „Дерехтор”, дайте на „дзигар”! (Масненький дає, курить). (Юрко сідає). А співанка вже готова? Бо я післав Рудикового Івася за парубками. Аж в церкві їх знайшов... Що сьогодні наші попи так довго правили? Люде кажуть, що ще обидва сидять в захристії й щось людям балакають, записують... Може вони там що на наші новітні порядки вигадують?

Гудима: (Входить з сіней). Ну, ледви-ледви ви-дерся!... Наші пан дідич вайкають нівроку: Тамечки наші від „ревкому” переважували в шпихлірі збіжжа, то пан дідич Мошко, нічо, вам, тільки бігав довкола нас тай дзібонів: ой вей мір, моє праце, моє праце!... Його праця!... Моя тай других таких, як я...

Юрко: А не чули ви товаришу Дмитре, що то наші попи сьогодні так довго тай за дурно в церкві відправляли?

Гудима: Нічого инакшого не правили, йно як звичайно в неділю. Тільки молодий піп казав на „навуці”, щоби по відправі записувалися в захристії, хто хоче до „парафії”, належати, а хто ні, бо взавтра на „мітінку” йно ці, що запишуться, можуть собі вибрати „парафіяльний ком”, що буде збирати мірку на попів.

Юрко: Ага! Ну, й багато записалося?

Гудима: Мусить всі, може один-два хибне.

Юрко: А ви?

Гудима: Та я не дуже мавби охоту, бо то й мірку давай, а при якій „воказії”, то ще й „грейцарами” вдре, та ба, що зробити з бабою? Мені до хрону по-

пів. Та баба, вам, ще вдосвіта, як насила мене: а сякий, а такий, а „турку”, а „лютріяне”, а „кальвіне”, а покину!... Я вам, для святого супокою плюнув тай кажу: „ігі, щезай бідо”! Йди, пиши і себе і мене і бахурів!...

Масенький: Ну, воно можна, можна. Бо наша славна радянська влада виразно оголосила: вір собі, як хочеш!... Але,... Бачите, для урядової особи, як ось ви, як я, то воно недобре, бо відтак до комуністичної партії не приймуть.

Юрко: Ая, ая, маєте „рихт”, „дерехтор”! О мені казав один „красний гармеєць”, що тота „комунія”, то дуже добра річ. То такий, вам, зроблять, гейби великий двір. Там буде дуже багато „покоїв” і поля може сто, може двісті, а може й тисячу моргів. І тоті всі від „комунії” то будуть собі в „покоях” вилігуватися, їсти тай пити тай панські „дзигарі” курити. А там на-зганяється цілу купу „куркулів”, панів. „грабів” і вони мають того поле орати, сіяти, жати, молотити тай для „комунії” до шпихлрів прятати... Ні, таки до попів не записуюся, до „комунії” йду!

Масенький: (Всміхається). Ге, ге, ге, а як вам яка сподобається тай оженитеся. тай ще вам стане „пацір” проказувати як Гудимі, га?

Юрко: Ого, го! Нема дурних! Я такої не бравби. Я не дурний шукати жінки по наших людях, бо то кожна наша дівка на селі без „пацірів” та без образів в хаті не обійдеться. Я собі пошукаю такої трошки з „вашеця”, з панства, рахувати, бо кажуть, що панянки, як вже трохи вчені, то „пацірів” не говорять, — то може й у попа не треба буде шлюбу брати, йно в „ревком”, в „повяті”. — О, вже йдуть хлопці! (Входить кількох підростків).

Масенький: А, здорові були, хлопці-молодці!

Хлопці: Слава Ісусу Христу!

Юрко: (Шарпає одного за рукав. Пошепки). Тсс!
...Тепер так витатися не вольно!

Один хлопець: Ба, чому? Таж ми так все, бувало, в школі з паном директором витаємося.

Юрко: Колись було так, а тепер инакше.

Масненький: Нічого, нічого, хлопці! (Переглядає папірці з піснюю. До Юрка). Ще не звикли. (До хлопців). Так, так, хлопці. Товариш „предревком” має рехт. Так від тепер не здоровкайтеся, бо це, гм, гм,... не гарно. Так тільки буржуї витаються, а ви, як хочете кого поздоровити, то кажіть так: „Гаразд ,товаришу”! Ну, повторіть!

Хлопці: Гаразд!...

Масненький: Ну, далі: „товаришу”!

Другий хлопець: Та, прошу пана, так не пасує нам до пана казати.

Масненький: Ага, ще одно. Ніхто не сміє мене кликати „паном”, бо я не пан. То Мошко з двора пан, вокоман Лейба пан, „грабля” з Миронова пан, о, ті всі, що вивтікали, — пани, а я не пан. Зрозуміли? Я: „товариш”.

Третій хлопець: Та бо ви за старі, щоби ми вам так казали, якось самі-між собою кажемо.

Масненький: Алеж кажу вам: так має бути, так треба. Ну, звитайтесь ще раз!

Всі хлопці: Гаразд!... (Декотрі). Товаришу!

Масненький: Ще раз! Сміло! Всі! Враз!

Всі хлопці: Гаразд, товаришу!

Масненький: Гаразд, товариші. Отже вважайте, товариші, сьогодні пополудні, товариші, підемо на велике віча до Миронова, товариші! Ви, товариші, поїдете на конях. А коні килимами понакривайте!

Всі хлопці: Ми знаємо, нам Рудик вже казав.

Декотрі хлопці: І бинди червоні маємо!

Четвертий хлопець: Ого, го, ми „пекно” повбираємося. В вишивані сорочки, з червоними застіжками, через плече січові ленти перевяжемо. Ми їх ще

маємо від старших братів тай дядьків, що то за Австрії при „Січі” були.

Юрко: Що? Січові, синьо-жовті ленти? Ані мені важся котрий цю паскуду на себе натягати!

Гудима: Та це, небоже, за це тепер грубий кримінал, або й кулька в лоб!

Перший хлопець: Дядьку, таж це українське, воно таке гарне.

Юрко: (Товче кулаком у стіл). Не вольно! Ми вже не Українці, ми вже тепер „бушівники”! Українці вже нема, вже здохла! Петлюра здох! Петрушевич здох!

Масненький: (До Юрка). Не так, товаришу, не так... Україна не здохла. Україна живе, тільки не така, як була: панська, петлюрівська, петрушевичівська. Цеї вже нема. Але велика, могутня, радянська Україна живе й житиме до віку. ...А, знаєте ви, товариші, співати: „Соколи, соколи, ставаймо в ряди”!? Знаєте, що то я вас колись ще в школі вчив?

Всі хлопці: Знаємо, го, го, знаємо! (Зачинають співати). „Соколи, соколи, ставаймо в ряди! Наш...

Масненький:— **Гудима:**— **Юрко:** Ци,... ци,... ци!... Цього не вольно!!!

Хлопці: Чому не вольно? Це така гарна пісня...

Масненький: Не вольно, бо це панське, буржуйське!

Другий хлопець: А чомуж пан,... е,... е,... е, (бодай ті!) товариш казали співати?

Масненький: Я співати не казав, тільки питав, чи знаєте цю пісню?

Юрко: Не виривайся, дурню, один з другим, слухай, що, е, е, е, товариш „дерехтор” кажуть!

Масненький: Отже вважайте, товариші! Я склав нову пісню, гм, гм, радянську, розумієте? А вона співається на цю нуту, що „Соколи”. Бо я собі міркував, що ви цю нуту знаєте то буде вам легко вивчитися.

А тут часу небогато, незабаром підємо до Миронова. Якже тамечки зайдемо, то ви там, де люде на віча зберуться, зараз гукнете цеї нової пісні. Розумієте?

Всі хлопці: Розуміємо!

Масенький: На-те, маєте! (Дає їм папірчики з переписаною піснею). Я переписав її кілька разів. Ви до цих папірчиків поглядайте і так собі переспівуйте, доки не навчитеся на память. Ну, вважайте! Зацінаємо! (Махає рукою). В два голоси беріть! Ну! (Співають):

„Браття всього світа, ставайте в ряди!

Вас поклик: „єднайтесь”, звиває!

Як мрака від сонця, шезають пани,

Над нами червоний стяг має.

Як любо, як мило на нашій землі,

Буржуїв нема вже й не буде;

Всі рівні в великій, всесвітній сімі,

Всі браття, всі вольнії люде!”...

Масенький: Ще раз! Жваво! (Співають вдруге. Після слів: „Буржуїв нема”... вбігає Івась Рудик з криком).

Рудик: Ай, дядьки-„ревкоми”, ходіть хутко до двора, бо там бують знов! „Огульники” посходилися й господарі теж посходилися, тії, що на їх полях огульники жали. Огульники кричать, що хочуть четвертий сніп, а господарі дають десятий, так як все вперід було. Крик, гвавт, вже до патиків беруться. (Юрко і Гудима враз з Рудиком вибігають, за ними всі хлопці. Ще за сценою чути нову співанку. Від кімнати відхилюються двері, на порозі видко Голодюка, Оленку й Зоню. Всі трое плещуть в долоні).

Голодюк—Оленка—Зоня: Bravo! Славно!

Голодюк: Гратулюємо поетові!

Оленка: Славно, поет!

Масенький: (Скромненько). Я не заслужив на такі похвали. От, як умів, склсів, бо треба було. (До Оленки). Який же я щасливий, що й вам, товаришко

Оленко сподобалася моя пісенька. (Шукає на столі). Може хочете перечитати, десь тут був ще один примірник. Ось, прошу! (Дає Оленці).

Оленка: Спасибі, перечитаємо.

Масенький: А можеби ми всі спробували переспівати? Це легко, на арію „Соколи”.

Зоня: (Глядить у папірчик через плечі Оленки). Що це за надпис?: „Галицький радянський народній гимн”?

Масенький: А так. Ця пісня мабуть колись стане всенароднім гимном наших пролетарських мас. Ну-мо, переспіваймо!

Оленка: Не треба, миж чули, як ви тут з хлопцями співали. А впрочім...

Зоня: Ми звикли співати инакший народній гимн і його співати мемо до смерти, а нового вчитися не станемо.

Масенький: Який же це той ваш инакший гимн?

Голодюк: Наш гимн всенародній. Давний, а все новий, старий, а завжди молодий. Наш твір Чужбинського, а не Масенського, ха, ха, ха!

Масенький: Який то мені, оцей ваш гимн...

Оленка: Наш гимн, це гимн, з яким на устах ішли наші герої на лютий кривавий танець і з яким застелювали своїми тілами безмежні степи рідної України, з яким засівали свою земельку своєюж кровцею на майбутнє жниво!...

Голодюк: Наш гимн, гимн геройського народу-страдальця, а це...

Масенький: А це?

Голодюк: Доспівайте собі самі! (Іде в глибину дальших кімнат).

Зоня: А це гимн раба-підлизайка, що хоче хлепнути ласки в своїх нових панів. (Всі троє щезають, двері зіставляють відчинені. З сіней входить парох і сотруди́ник).

Сотрудник: Працюєте, пане директор, чи пак, — ох, пардон! — товаришу писарю світлого „ревкому”. Здорові були з святою неділею!

Масненький: Гм, гм, гаразд, гаразд! Що там отці-товариші новенького скажете? Може з яким ділом? (Парох увесь час мовчки ходить по кімнаті геть і назад).

Сотрудник: З ділом і не з ділом. Улекшили вам, бачите працю. На завтра, на славетний наш громадський мітінг маєте між иншим зладити спис усіх, хто хоче приступити до тутешньої греко-католицької конфесійної громади. Так ми вже з цим упоралися зараз після богослуження. Людей попросили, щоби хто хоче в закритті записувався.

Масненький: А якже, багато записалося?

Сотрудник: (Кладе перед него папір). Ось, погляньте, я записував по числам домів. Маєте. Записалися майже всі наші господарі й халупники з сім'ями, о, бачите, крім нашого „предревкома” Юрка і ще трьох членів „ревкома”, бо вони не були в церкві тай крім вас.

Масненький: Гудима казав мені, що запишеться, за Джигуна не знаю, не питав його. Гм,... гм,... а мене прошу теж вписати. (Зза дверей чути голос Голодюка: „А, падлюка”!) Чи ви, отче, що казали?

Сотрудник: (Усміхається). Я ні. (До пароха). Може ви, отче совітнику?

Парох: (Мовчки заперечеу головою й далі ходить).

Масненький: Прошу ж і мене записати між парохіян.

Сотрудник: О, прошу дуже! Я не запишу! Таке цінне імя такого парохіянина повинно бути вписане хибань власноручно.

Масненький: Гм, гм,... та напишіть ви, отче-товаришу самі, бо я, гм,... гм,... маю руки замащені кляйстром.

Сотрудник: О, ні! Як ласка й воля, то прошу власноручно підписатися.

Масненький: Гм,... гм,... та бо,... гм,... гм,... а деж це тут підписуватися?

Сотрудник: (Показує на папері). Ось тутечки.

Масненький: (Витирає руки папером). Ну, нехай! Глядіть, отче-товаришу: Пишу своє ім'я й порекло. О!: (Пише й говорить): Павло Масненький, головний „шкраб” тутешньої школи. (Голос Зоні за дверима: „Гидь!”).

Сотрудник: (Усміхається). А це що за таке радянське достоїнство у вас: „головний шкраб”?

Масненький: А це радянське скорочення мого уряду, бо в нашій владі такий звичай, ось прим. „ревком”, „земком”, „культпросвіт” і т. и. „Шкраб”, це скорочене: „школьний работник”; такий титул у нас мають учителі.

Сотрудник: Ось як воно: За Австрії й за Польщі були ви „керівником”, за України величали вас „директором”, а в Совдепії вийшли ви аж на „шкраба”. (Голос Оленки зза дверей: „На раба”). Чуєте? Яке то контора нашого світлого „ревкому” цікаве ехо віддає.

Масненький: (Лютий, зривається і затріскує двері від других кімнат). Гм,... гм,... тут дуже протяг... (Гладиться по лисині. Обертається до пароха). Гм,... гм,... А ви, гм,... гм,... отче, гм,... гм,... товаришу, може теж з яким ділом?

Парох: (Спинюється, глядить на Масненького з обмерзінням). Товаришу, нетим,... отче-товаришу, нетим... Ух!... Я, нетим, як що маю яке діло до кого, то залагоджую його з ним самим, а не з його пахолком. Підіжду на Юрка, нетим. (Ходить).

Оленка: (Відчиняє двері). Татку, отче Гнате, а ходіть бо! Снідання готове! Виж такі голодні... А в нас гості...

Сотрудник: Хто такий?

Оленка: Ходіть, побачите.

Масненький: (Зиркає оком на Оленку, зітхає).

Сотрудник: (Іде за Оленкою).

Парох: (Іде теж з провола. Переходячи повз Масненького, глядить на нього згїрдно). Тьфу, нетим! Тьфу! (Іде до себе).

В сїнях крик. Вбігає Юрко й Гудима, за ними суне ціла юрба людей. На переді верещать баби Мотря Щербата. Юрко й Гудима затулюють собі вуха руками).

Мотря: А поскапували би ті „ревкоми” й ті всі „бушівники” з ними, тай поскапувалиби!!!

Один з гурту: Та не верещи, бабо! Ото теркоче, гей терлиця!

Другий з гурту: Бо має „рихт”!

Юрко: Та чого ви, людє, попрїлазили тутечки за мною?

Мотря: (Юркові кулаками до очей). Геть, дідове, з „ревкому”! Тобі свині пасти, а не „ревкомувати”!

Гудима: Тихо, бабо, бо „ті” паперами писок заткаю! (Бере жмут проклямацій і тицяє їй у рот. Загальний сміх).

Гурт: Мотря має „рихт”, має „рихт”! Го, го!

Масненький: Тихо! Кажи, бабо, чого хочеш?

Мотря: Та бо „певні”! Поміркуйте тільки, лядонькове добрії! Жала я на панськїм. Ще була стара встанова. Мошко давав десятий сніп. Ну, „ніц”! Аж прийшли он ті „бушівники”... Ми їх виглядали, ми їх визирали, ми їх вижидали, як каня дощу. Казали людє, що аж тепер буде правда на світі. Ая, маєш правду! Яке їхало, таке здибало. Були Москалі, казали, людє—чекайте, прийдуть Австріяки, буде добре, буде ліпше! Ая, було ліпше! Потому дурили нас то Україною, то Поляками, а все, що буде ліпше. А воно все однаково тай однаково. Обіцували рай, як прий-

дуть „бушівники”. Біднії люде, от як я на той приклад, тішимося. Гадаємо собі: то вже бодай тепер буде по нашому, що аж теперечки християнин доробиться якогось кращого снопа на панськім лані...

Юрко: А тиж хотілаби якого снопа?

Мотря: (Тупає ногою). Мовч, я тепер говорю!

Гудима: (Сміється). Чуеш, бабо! А можеби тебе зробити „ревкомом”? Писок маеш як ворота. Ну, якогж ти снопа хочеш? Таж „повітревком” виразно приказав, що огульникам мається давати семий сніп. І дістанеш семий сніп!

З гурту: Не приймаємося! Семий? Семий? Четвертого хочемо! Инакше не вступимося!!!

I. Голос: То не правда! Він бреше, як бура сука!

II. Голос: То десь „ревкоми” в змові. Вони певне беруть четвертий, а нам дають семий!

III. Голос: Скинути їх до хвороби!

IV. Голос: Мотря най буде „ревкоминихою”!!!

Юрко: Тихо там! Позатулюйте собі! Ну, Мотре, кажи, якого ти снопа хочеш?

Мотря: Людонькове добрії! Він ще питає, якого ми снопа хочемо? Як не „дасиш” дру-го-го сно-па, то виступай геть з „ревкому”, свинопасе!!! (Одні сміються, другі потакують. Вереск. Крик).

Масенький: (Шукає виходу зі скрутного положення, йде до вікна й кричить). Салдати! Товарищи! Сюда, сюда! Напад на „ревком”. Розігнати прикладами цю голоту! (Всі з вереском біжуть до сіней).

Мотря: (Вибігає остання). Маеш „бушівників” і їх правду! Навіть другого снопа годі сподіватися! (Ще чути крики на вулиці).

Салдат: (Входить з крісом). Здесь „ревком”?

Масенький: Здесь.

Салдат: (Дає йому папір). Сейчас нужно 36 под-вод, поедут в город!

Юрко: А деж я тобі, товаришу, візьму 36 підвод. Вчора поїхало 48 і ще їх нема назад.

Салдат: А що це мене обходить. Сказано: должно быть и шабаш! А ежели нет, так „ревком” поедет со мной в „ревтрибунал”. А там не шутки! „Под стенку и в „штаб Духонина”!

Гудима: Та бігме, товаришу, що нема.

Салдат: Пошукаємо... Ходи, товарищ со мной в деревню!

Юрко: Ідїть, товаришу Дмитре! Нехай переконається, що нема. (Гудима й салдати відходять. Входить з сіней Михайло Кальчук, заможний господар, недавній вїйт).

Кальчук: Що це Юрку, небоже? Семий сніп огульникам? Це не може бути! Це розбїй. Казали люде, бувало, що аж ті „бичівники” лад заведуть. Маеш лад!... Рабунок! Господарі кажуть, що девятий сніп дадуть, а більше ані стебла. Як я вїйтом був, на такий розбїй не позволивби тай не позволивби людам таке викрикувати, як ось там кричуть. Таж ти знаеш, бож ти в мене трохи за того присяжного був. Ну, ти тепер вїйт, то тебе треба слухати, алеж бо роби так, щоби спокїй був, гей!

Юрко: Ну, люде, ну, дивїться! Ну, жий тут тай будь! Та хоче другого снопа, а цей семого не хоче да-ти. Таж ви, вїйте, повинні це розумїти, що приказів з „повяту” треба слухати... Люде, чого ви від мене хочете? Я ще нинька не снідав, не сїв, гей! Завтра приходьте собі на мїтїнг тай — про мене, — голови собі розвалюйте! Плюну на все! Іду геть з „ревкому”! Ігі!...

Кальчук: Ну, Юрку, якже буде?

Юрко: Завтра на „мїтїнку”.

Масненький: Ідїть, товаришу Кальчук, бо ми канцелярію на сьгодні замикаємо. Зараз ідемо до Ми-ронова на віча. А ви підете?

Кальчук: Ет! (Покивав головою тай пішов геть).

Масненький: Ото, товаришу, маємо неділеньку!

Юрко: Ба, що вам? „Пюром” по паперах махати тай тоті червоні папірчики до патичків ліпити.. (Входять сотрудинок і парох).

Сотрудинок: Юрку, отець канонік хотіли спитати, чи взавтра можуть їх спільники звозити збіжжа до стодоли?

Юрко: Ні, товаришу-егомосцю, не можуть! „По-вітревком” не дозволив. То всьо піде так як панське на громаду. Що огульникам, то огульникам, а з егомосцевої ніби пайки, четвертий сніп на військo, а решта бідним, безземельним. А спільники собі своє заберуть.

Парох: Як? З мойого збіжжа тай мені нічого, нетим?

Сотрудинок: Отче совітнику, прошу безпотрібно не іритуватися. Я з ним сам перебалакаю. Якже воно буде, Юрку?

Юрко: Так, як кажу.

Масненький: Така, гм,... гм,... інструкція.

Парох: (Глянув на Масненького). Тьфу, нетим!

Сотрудинок: А о. парохіві що, а мені що?

Масненький: Завтра мітінг ухвалить зерно по селі вибирати на удержання отців. А може тільки для одного з отців, бо властиво двох священиків в селі, то таки за багато.

Юрко: Ет, піду хибань пообідати, бо далі-далі треба збиратися до Миронова. (Виходить. За ним до сінєй іде сотрудинок).

Парох: (Станув песерід кімнати, думає).

Масненький: (Несміло). Отче, гм,... гм,... товаришу, я хотівби кілька слів...

Парох: (Іде до дверей на право). Немаю охоти на розговори, нетим...

Масненький: Так це в вашій справі...

Парох: (Спинюється).

Масненький: Я мігби в дечому допомогти... Це єсть, гм, гм, щоби люде ухвалили взавтра відповідне удержання... Кажуть в селі, що може дадуть стільки кірців збіжжа, скільки було моргів ерекції... А деякі радять дати пайок землі на вживання. Я якось поладнав би це, гм,...

Парох: (Махнув рукою, йде далі). Мені вже все одно, нетим...

Масненький: А як велять люде одному з отців з села забиратися? Га? А я й це поладнав би, але, гм,... гм,... прислуга за прислугу.

Парох: ?

Масненький: Я, гм, гм,... хотівби вженитися.

Парох: То просіть Юрка, хай вам дасть шлюб.

Масненький: О я так ні! Яж записався до парохії. Я в церкві...

Парох: (Усміхається). То вишукайте собі наречену, нетим. Як що вона буде з нашої парохії, то прийдіть в суботу до протоколу. Отець Ігнатій спише з вами, нетим. (Іде до дверей від сінєй). Отче Ігнатіє, нетим, ходіть, зараз буде обід!

Масненький: Отче, отче, гм, гм, совітнику, я, хвилинку... гм,... без свідків... гм,... два слова... Невістку я намітив гм, гм, в тутешній парохії...

Парох: (Зацікавлений). Ну, нетим?

Масненький: Отче совітнику!

Парох: Ов, вже не „товаришу”, нетим?

Масненький: Це тільки так при тих Юрках, Дмитрах, гм, гм,... Отче совітнику, чи, гм, гм, гм,... мігби я мати надію, гм, гм, що ви, гм, гм, гм, прийнялиби мене (входить сотрудник) за зятя?

Парох: (Лютий). Що, га, як, нетим? Ви посміли піднести очі на мою ди-ти-ну, нетим?!

Сотрудник: Що тут такого зайшло, отче совітнику?

Парох: А ось цей, цей... нетим, нетим,... посмів наставитися мені в зяті, ха, ха, ха, нетим. Проч мені з очей, нетим! (Йде до своїх дверей).

Сотрудник: Ви, пане Масенький? Ха, ха, ха! А вам же не відомо, що панна Оленка вже несвобідна, вже майже заручена з Семеном Голодюком? Це раз! А по-друге: за людей цього покрою, що ви, вона ніколи не вийшла би замож.

Масенький: Шож- Аристокрація! Певне! Деж то донька отця совітника митрополичої консисторії та за простого сільського вчителя!

Парох: Мовчати!!! Ух! Перевертень мерзенний, нетим!!!

Сотрудник: Ходім, отче совітнику, до вас! Годі, годі!

Масенький: Прошу мене перевертнем не називати! А ви що? А ви з Поляками не накладали? А з миронівським графом не цяцькалися? А хто це так силу польської армії вихвалював?

Сотрудник: Ходім, ходім, отче совітнику! (Бере його під руку).

Парох: Ні, отче Ігнатіє, нетим. Раз хочу в останне з цим о, нетим, нетим, розправитися. Що буде, те буде, нетим! Нехай почує всю правду в очі!

Масенький: Ха, ха, ха! Слухаю...

Парох: Так знайте, нетим, нетим, нетим!... Ви перевертень і то плюгавий перевертень, нетим!... Бс ви завжди з тими, що на горі. А я, — каюся сьогодні, — нетим, нетим... Правда, я вірив в силу Польщі, бо не знав свого і не старався пізнати, нетим. Обставини... нетим... Зріс у рівнодушній для народу псевдоаристократичній, а по правді попократичній сімі... Дома по польське говорили,... від хлопа здалеку тримали, нетим... Свого нічого не знав, нетим, не цікавився, нетим, не читав. Україна переминула скоро наче сон... Не брав цього руху на серію, нетим... Відтак зневірився... Прийшла Польща, нетим... мені здавало-

ся, що так мусить бути, бо так було колись за Австрії. Не розбирав фактів... Польща мені заімпуновала, не як моя вітчизна, нетим, бо я Поляком ніколи не був, нетим... Я нічим небув... Армія видавалася мугутньою,... міркував собі, що так мусить бути...

Масненький: О, було чим одушевлятися.

Парох: Мовчіть, нетим! А виж не лизали чобіт старостам, інспекторам, жандармам? Я цього не робив ніколи, нетим... Аж ось завдяки приходові ваших большевиків, — відрубаний від світа, позбавлений господарства, позбавлений свободи рухів на зовні, мав більше свобідного часу в замкнутій хаті. Та завдяки моїй донечці, на яку ви посміли, свої очі піднести, зблизився я з її товариством тай цілими днями розмовляв з ними й пізнав, що це за гарні душі. Отець Ігнатій, Голодюк, ваша Зоня, яка сьгодні соромилася, що такого, нетим, брата має, — це люде. Перебалакали ми чимало... Підсунули мені цю, ту книжку. Я прозрів. Каюся, що стільки літ марно прожив. Та від сьгодні...

Оленка: (Входить). Татку, обід на столі!

Парох: ...від сьгодні прирікаю всіма силами направити свої давні похибки, нетим... Від сьгодні аж до смерти. Для народу і з народом!

Оленка: Татку, що це ви? Перед ким?

Парох: Ха, ха, ха! Доню, це твій кон-ку-рент! Ха, ха, ха!... Ходімо обідати! Отче Ігнатіє, прошу, нетим!

Оленка: Гидь! (Всі трое йдуть до другої кімнати).

Масненький: А, контрреволюційне кодло! Відплачуся я ще вам!... Ет! Хиба треба й мені йти пообідати. (Іде геть).

Юрко: (В дверях, обертається й говорить до сіней). А ти, Івасю, чуеш, Івасю Рудик! Підеш закличеш всіх „ревкомів“, нехай зараз ідуть сюди! Незабаром підемо до Миронова! А, гов, чекай! А Буник нехай іде за тими хлопцями, що мають їхати на конях. (Входить до середини кімнати). Ов, „дерехтора” не-

ма? Мабуть пішов обідати. (Вбігає Івась Рудик).—
А ти ще тут?

Рудик: Дядьку, приїхав комісар „з повіту”, йде сюди.

Юрко: Ова! Біжиж насамперед за „дерехтором”, бо що я з тим комісарем балакати буду. „Дерехтор” всьо знає... (Івась відходить.— Входить Василь Михайлишин, комісар з „повітревкому” в кашкеті на голові).

Комісар: Гаразд, товаришу!

Юрко: (Мовчки кляняється).

Комісар: Ну, якже тут у вас? Їду до Миронова на віча тай поступив на хвилинку. Щось тут кепсько у вас... Коло двора люде мене обступили, нарікають, що кривда... Коло школи здибав я вашого учителя, теж нарікає...

Юрко: Котрий учитель?

Комісар: А цей, цей, що вам усе пише. Масенький мабуть називається, чияк?

Юрко: Ого, го, „дерехтор” Масенький, це золото, не чоловік. Що ми тут без нього робилиби? Всьо напише, порадить, „витлумачить”, ба навіть на те чирішне віча з Миронові нову співанку зложив.

Комісар: Співанку? А, послухаємо!... Але, але, товаришу! Якже тут у вас справи укладаються? Спокій?

Юрко: Ба, сами пан...

Комісар: Що бо ви? — „Пан”?

Юрко: Вибачте товаришу! Так християнин звик.

Комісар: Та що бо ви?... „Християнин”?

Юрко: Ат! І знов забувся. Давні звички...

Комісар: Ну?

Юрко: Таж кажу: Спокою, щоби так во, чистого спокою, то нема. Пар-ураз то „мужикам” — рахувати — богачам не „рихт”, то бідноті не „рихт”.

Комісар: (Махнув рукою). Е, це „ерунда”! Ула-

диться... Але питаю, чи контрреволюціонерів, — таких що хотілиби наш лад завалити— нема тут у вас?

Юрко: Е, е, е, так ніби, щоби аж хто бурився, то ні. Я ще не приловив нікого.

Комісар: Вважайтеж! Бо якби такі були, а ви не припильнуєте й не донесете, то самі будете відповідати.

Юрко: Та хибань може наш Жидок-дідич? Він потрохи відказує, що йому несправедливість, що всьо йому забрали.

Комісар: А більше нічого? Не бунтується, не грозить? Як би так поводився поміщик, справжній польський пан, то вже булоби доста, щоби його кулькою почастувати, а з Жидками, то... Знаєте що, як міркуєте, що він супокійний чоловік, то можете йому дати пайок землі і нехай в селі зістається... Ну, а попи? Вважайте-но ви на попів! Їх тутечки двох, правда? Рішучо за багато ворожбитів на одно село...

Юрко: (Ніяково). Та це вони обидва на дві селі, бо ще й Новосілка належить до нашої парафії... Щоби бунтувалися, то не чути, а що вони там у „середині” собі міркують, то хто його знає?

Комісар: Ну, ну, але треба на них око мати. Той ваш учитель Масненький щось жалувався мені тепер, як я його стрінув, на них обидвох. Покищо, то ми ще на попів крізь пальці глядимо... Алеж бо то ваші люди тут у Галичині ще з тими попами цяцькаються тай їх слухають. Там на Україні то вже не так воно... Ага, товаришу, закличте-ко мені їх обидвох!... Словечко їм скажу!...

Юрко: Зараз!... (Іде до сіней).

Комісар: (Ходить по кімнаті). Це буде найтвердіший горіх для нас, ці тутешні попи. Яж їх знаю ще з часів, як був учителем в Галичині. Та ба! Наш радянський уряд дав покищо інструкцію не дратувати їх, щоби не знеохотити народу... Але так трошки сальця залити за першу шкірку, це не зашкодить,

може присмирніють. Треба, щоби знали респект... треба... але культурно. (Входить сотруди́ник і парох з кімнати, а рівночасно Юрко і чотирох салдатів з сіней).

Комісар: (Кашкету не здіймив, тільки кивнув священикам головою). Здрастуйте! (До Юрка, вказуючи на салдатів). А вони зачим?

Салдат: Мы товарищ комисар, пришли спросить придет-ли завтра отряд наших молотить еврейскую пшеницу?

Комісар: Конечно, придет. А вы, товарищи останете здесь на фольварке, е, е, е,... пильнувать мені стогів, щоби хто снопів не розтягав. А, товарищи, вот что: Зістанете тутечки, ви мені будете потрібні. (До себе). Чудова ідея! (До салдатів). Садитесь, товарищи! (До священників). Прошу, отці, сідайте, побалакаємо! (З сіней всувається Масненький, глипнув па священників, усміхнувся і сів біля порога). Ну, так! Перечитаю отцям (добуває з кишені записник), які то ми маємо інформації про вас, бо в нас секретів немає. Отже так: (Читає). „Отець Онуфрій Подільський, парох, вдовець двоє дітей. Чоловік засібний. Народніми справами не займався, не цікавився, прихильник польського уряду, одушевлений буржуйським ладом на світі, особистий друг графа з Миронова. З вдачі аристократ. Покищо не небезпечний”. Чи так?

Парох: Тільки дещо вірно, нетим. Аристократом не можу бути, бо це в нас привилей тільки польської шляхти, нетим. Правда, до ширшої політики не мішався, нетим.

Комісар: А з графом якже воно було? Де граф?

Парох: Виїхав ще на два тижні перед вашим приходом, нетим.

Комісар: Шкода! Жалуємо дуже, що не могли блище з паном графом заізнатися, ха, ха!... Та це „ерунда”!... А чому ви так з ним дружили?

Парох: Разом зросли, нетим, в школах товаришували, а відтак в одному уряді, нетим служили. Він був маршалком ради повітової, а я віцемаршалком, нетим. Цей уряд, то щось таке, як у вас були земства, нетим...

Комісар: Знаю, знаю, таж я Галичан.

Сотрудник: (До себе тихцем). А, Галичанин...

Комісар: Перед війною учителював в Сокальщині. — А що до вас, отче сотруднику, то інформації дещо відмінні. Прошу, послухайте! (Читає). „Отець Гнат Федунік, сотрудник, вдовець, бездітний. Горячої, палкої вдачі, український шовініст. Перед війною цілими вечерами висиджував в читальні. Несребролюбєць, має вплив на народ. Пильно приглядатися до його поведєння”. — Так, так, отченьку! І похвально тут для вас і не дуже корисно для вас... Звертаю увагу, що тепер шовіністом бути, і то яким небудь, — недобре.

Сотрудник: Я рішучо далекий від усякого шовінізму, а що свій нарід люблю, та йому по силам намагався служити, це вважав своїм обовязком.

Комісар: Ну, так, так,... тільки обережно, бо... часи неповоротно змінилися... ну... і якийсь один донос, ...ну тай може бути... недобре...

Сотрудник: Подайтеж нам, будь ласка, інформації, як нам поводитися, щоби не попасти в колізії!

Комісар: Гм, гм, бачите, це не легко так кількома словами... Ось так для приміру: Поняття про нарід требаби змінити. Ви кажете: служити народові, це ваш святий обовязок. Так, годжуся. Тільки, бачите, кого ви до свого народу причислюєте? Правда, по вашому, до народу належить приміром тутешній предревком (Читає з записника). Юрко Джигун і його заступник Дмитро Гудима, але також і такий Петлюра, Петрушевич, Кость Левицький і ось приміром я? Правда? А до чужих народів зачислюєте приміром: графа з Миронова, вашого бувшого поміщи-

ка Мошка Лянгнера, але також товариша Леніна, Троцького і т. д. А тепер світ инакше ділить народи. У нас приміром в одному народі є і тов. Ленін і тов. Троцький і я і ЮркоДжигун, а такі як Петрушевич, Петлюра, Кость Левицький, граф з Миронова, о, ваш бувший війт (гляди́ть у записник) Михайло Кальчук, це знов другий на́рид. Ми знаємо на світі тільки два народи: в одному пролетаріят, в другому буржуї. . Так... Питаєте, що робити, щоби не попасти в колізію. Коротка відповідь: Тихо сидіти, до публичного життя не мішатися... Ваше положення вже й так новими обставинами й установами облекшене . Бо в своїх церквах ви необмежені господарі, тільки на проповідях треба вважати... Ми до чисто віроісповідних справ не мішаємося. Хто хоче якоїсь церкви, чи релігії, нехай сам собі удержує і свою церкву і її функціонерів. Тільки, вибачте, церковну землю відбираємо вам і звертаємо її природному її власникові-народові... Ну, до школи вже вступ для вас заборонений — зараз лекше для вас, один обов'язок менше. Як народ ухвалить вам яке удержання, сам народ має вам його принести, впоминатися не можете. Ну, щож ще? Ага! На ніяких зборах, чи мітінгах не смієте промовляти й не можете голосувати. До ніяких урядів не можете належати. Як яку кривду будете почувати, ніде жалуватися не можете... А впрочім ви зівсім свободні громадяне...

Сотрудник: Спасибі за пояснення! Значиться ми... vogelfrei!

Комісар: (Заглядає в записник). Та ба, отче парох, на вас тут останніми часами прийшли ще деякі негарні інформації...

Парох: Щож такого, нетим?

Комісар: Ось бачите, впевнюють нас люде вірні достойні, бо урядові прихильні будьто би пан граф відіздячи, пороздавав багато своїх річей на переховок своїм приятелям а між іншими, дещо з цього має бути й у вас. Позвольте, що я провірю справу,

перегляну ваші річі і як знайду щось буржуйське, панське, то сконфіскую на річ Галицької Радянської Республіки.

Парох: Як то, нетим, ревізія, в мене ревізія? Я словом чести можу вам заручити, що в мене графського нічого нема!

Масненький: (Від дверей). Та хто тепер вірить у слово чести?

Парох: (До Масненького): Чи вас хто питається, нетим?

Комісар: Перепрошую дуже, але цей товариш, як член „ревкому” має право робити свої уваги.

Парох: То нехай Юрко посвідчить, нетим! Він же був у мене пастухом, мало що не до вашого приходу. — Юрку, чи граф привозив коли які річі до мене, нетим?

Юрко: Та за дня, бувало, я не бачив, щоби тут щось від Миронівського пана привозили, але ночами — хто його знає?

Комісар: Ось бачите. Ми це зробимо для певности. (До салдатів). Товарищи за мной! (Іде до дверей на право, салдати за ним). Прошу отче парох за нами! (Всі й парох ідуть до другої кімнати).

Сотрудник: (До Масненького). Поздоровляю вас, пане, чи так, товаришу Масненький з новим патріотичним подвигом!

Масненький: З яким?

Сотрудник: Догадайтеся!

Масненький: Прошу в останнє, до мене з кпинами не обзиватися, бо...

Сотрудник: Бо?

Масненький: Бо!

Сотрудник: Не так гостро, пане Масненький, бо хви-лі ва-шо-го па-ну-ван-ня по-чис-ле-ні. Якраз перед хвилиною дістали ми таку для вас непотішну звісточку, що..

Масненький: (Збентежений). Яку, отче, яку?

Сотрудник: Незабаром довідаєтеся... Сумні вісти ніколи за пізно не приходять... (В дальших кімнатах крик, зойк, плач. На сцену входять салдати: один в чималому подорожньому кожусі, двох несуть куфер. Четвертий тащить наперед себе образ в рамцях: портрет дами середніх літ. За ними йде парох, крайно роздратований).

Парох: (Кричить). Це по якому? Це мій кожух, нетим, це портрет моєї небошки дружини, нетим, віддайте!

Оленка: (Вбігає з плачем). Віддайте мені мою маму!

Комісар: Прошу в спокоїтися! Кожухів знайшов я два. Один простіший той може й ваш, та цей (вказує на принесений салдатом кожух), ось очевидно панський, о, глядіть, товариші! Як кажете, який це кожух?

Салдат: Конечно, буржуйський тулуб.

Комісар: Ну, бачите. Не я суджу, товариші осудили.

Парох: Віддайте, нетим, цеж проста...

Комісар: Грабіж — хотіли сказати? Ну, гаразд, що не сказали, бо це тільки пошкодилоби вам. Заспокійтеся, отче! А цей же образ, правда, товариші, тільки поглянути на нього, то аж в очі бе, що це польський образ? Якась пані, графиня, правда?

Оленка: Віддайте мені маму, ви...

Комісар: Ов! Така гарна баришня, а так непристойно заховується... (Глядить у записник). О, і вельми похвальні інформаційки про вас тут прописані. (Читає)... Олена Подільська, донька пароха, має гімназійну матуру. В селі займається устроюванням аматорських „спектаклів”. Це дуже гарно. Ми аматорські, театральні кружки по селах сильно попираємо. Працюйте, товаришко, далі на цьому полі. Та... вибачте, польський образ таки візьmemo. — Ну!

Глядіть товариші — тутешні: графський це образ чи ні?

Масненький: (Підходить ближче). Не знаю. Щось не тямлю, щоби я цей образ тут коли бачив.

Парох: Ух, пад... нетим! Щоденне сидів навпроти цього портрету, як вчив мого сина, нетим!...

Юрко: (Підходить). А цеж небішка наша попадає!

Сотрудник: Бачите, товаришу комісарю, що й урядова віродостойна особа, яку ви так прихвалювали, товариш Масненький, може в своїх інформаціях помилитися. А „предревком”, простий чоловік сказав правду.

Комісар: (Поглянув на Масненького з докором). Так кажете товаришу „предревком”, що це не графиня?

Юрко: Таж кажу вам, наша „їмость” гей викапана.

Комісар: (До пароха). Бачите, отче, похибку на правляємо і портрет зіставляємо. Бо у нас строга справедливість... Але шубку візьмемо.

Парох: Га, боротися з вами не буду, нетим. Нехай вам вийде на здоровля, нетим!

Оленка: (Цілує портрет і плаче). Мамо, мамо, чого ми діждали?!

(Вбігають хлопці з червоними лентами на капелюхах, святочно повбирані).

I. Хлопець: Ми вже з кіньми осьдечки!

II. Хлопець: Зараз їдемо?

III. Хлопець: Прошу пана... е, е, е... товариша директора, може ще раз переспіваємо нову співанку!

Масненький: (Підходить до комісаря). Позвольте, товаришу. Я переспіваю з хлопцями пісню, яку на сьогоднішній мітінг сам зложив. А відтак (глядиць на годинник) їдьмо, бо вже пора.

Комісар: Ну, послухаємо вашої пісні.

Масненький: Клопці! Вважати! Ну, сміло, враз!

(Махає рукою. Зачинають співати: „Браття всього світа”... і т. д. Під кінець пісні вбігає засапаний більшовицький старшина при шаблі і револьвері. Станув слухає).

Комісар: (Стискає Масненькому руку). Чудово! Гратулюю вам, товаришу! Ну в дорогу, до Миронова. Ми, товаришу, хіба поїдемо разом.

Старшина: На митинг в Миронов? Сьогодні не буде митинга. Отстрочен!... Где тут „предревком”?

Юрко: (Підсувається). Я „предревком”.

...Старшина: (До Юрка). Сейчас 100 подвод, 200 подвод, все подводы здешней деревни!!!

Комісар: (До старшини). В чем дело, товарищ? Я „повітревком” Василий Михайлишин.

Старшина: (Бере комісаря під руку, веде на перід сцени). Товарищ! Катастрофа! Нас потиснули... сегоднѣ ночью у-ди-ра-ем!!!

Комісар: Что, как?

Старшина: (Шепчеться з комісаром, обидва залякані. Відтак). Я автом. Был у вас. Сказали, что вы здесь. Я сюда. Подвод,— как можно больше подвод! Все имущество везти на Гусятин!

Сотрудник: (Бере збентеженого Масненького під руку, веде в другий бік авансцени). Ось ця немила звістка, якої вам поперед не доповів. Я вже перед годиною чув об цім. Правда, не дуже воно приємне для вас?

Масненький: Ой, ой, ой! Щож тепер буде зі мною? Ратуйте! Радьте!

Сотрудник: Га, нехай вас ратують ці, яким так вислугувалися.

Парох: Так завжди буває з перевертнями, нетим. Відважні, доки чують за плечима силу. Тьфу!

Комісар: Товариші! Мітінгу в Миронові сьогодні не буде. Відложено! „Предревком”! Всі фіри з села

сейчас зігнати й до міста! В ночі повезеться збіжжа з магазинів до руського Гусятина!!!

Масенький: (Крайно зденерований крізь сльози). Ні, люде, неправда! Мітинг не відложено, тільки ой, ратуйте, ой ратуйте! (Бігає). Тільки більшовики роз-би-ті, ті-ка-ють! Ой, що з нами буде? Ой, Ляхи повісять! Ой, ой, ой, ой, ой, ой! (Бігає). (Комісар, старшина, Юрко вибігають до сіней).

Салдат: (Що йде позаду—до Масенького). Ну, товаришу, не танцюй, а гайда! З нами! Бо повиснеш на панській шибениці! (Вибігає до сіней).

Масенький: (До пароха). Високопреподобні отче совітнику, ратуйте перед Ляхами!

Парох: Ух, нетим!

Сотрудник: Тут шкода часу на балачку. Біжіть за „своїми”, бо лишуть. Вам зістає тільки одна дорога — за Збруч! (Масенький вибігає зі сіней).

Оленка: І знов „з обіймів в обійми”?

Парох: Нічого, доньцю, нетим! Перебули стільки злиднів, перебудемо й ці!

Сотрудник: А все ближче до кращого! В Бозі надія, що нові „обійми” вже не довго потрівають. Народ сталиться!

Парох: А пароду не покинемо, він потребує провodu й поради. Не покинемо!

Оленка: Ніколи!

(ЗАВІСА).

Кінець.

